

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Økte investeringer i petroleumsnæringen hadde i over ti år gitt store vekstimpulser mot norsk økonomi da investeringene begynte å falle mot slutten av 2013. Redusert lønnsomhet på grunn av høy kostnadsvekst lå bak investeringsnedgangen til å begynne med, og oljeprisfallet i fjor sommer bidro til å redusere investeringene ytterligere. Fallet i etterspørselen fra petroleumsvirksomheten bidro til å utløse en konjunkturedgang i norsk økonomi i 3. kvartal 2014.

Reduserte boliginvesteringer i andre halvår i fjor, og investeringsfall i fastlandsnæringene i vinterhalvåret har også bidratt til nedgangen som fortsatte i 1. kvartal 2015. Nedgangen har blitt begrenset av ekspansiv penge- og finanspolitikk. Regnet som årlig rate økte BNP Fastlands-Norge med 2,0 prosent i 1. kvartal i år og med 1,2 prosent gjennom de tre siste kvartalene. Til sammenlikning anslås trendveksten i BNP Fastlands-Norge til 2¼ prosent.

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2013*	2014*	Sesongjustert			
			14:2	14:3	14:4	15:1
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	2,1	2,0	0,6	0,1	0,8	0,6
Konsum i offentlig forvaltning	1,7	2,7	0,6	0,5	0,7	0,3
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	6,8	0,6	2,3	-1,2	-3,9	-0,3
Fastlands-Norge	2,9	1,7	2,9	-0,7	-2,5	-1,1
Utvinning og rørrtransport	17,1	-1,7	-0,2	-3,0	-7,0	0,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	2,1	2,1	1,1	0,0	0,1	0,2
Eksport	-3,0	2,7	0,4	2,6	3,4	-3,8
Råolje og naturgass	-7,6	1,5	-3,7	4,9	3,9	-5,8
Tradisjonelle varer	1,0	2,3	4,2	0,5	0,4	0,8
Import	4,3	1,9	3,6	3,4	-3,6	2,8
Tradisjonelle varer	3,2	-0,3	1,8	0,0	-1,4	4,4
Bruttonasjonalprodukt	0,7	2,2	1,0	0,4	0,9	0,2
Fastlands-Norge	2,3	2,2	1,1	0,0	0,4	0,5
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	0,7	1,6	0,4	0,2	0,2	-0,1
Sysselsatte personer	1,2	1,1	0,3	0,2	0,2	0,0
Arbeidsstyrke ²	1,0	1,1	0,4	0,5	0,6	0,1
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	3,5	3,5	3,2	3,7	3,7	4,1
Priser og lønninger						
Årslønn	3,9	3,1	..	..	..	
Konsumprisindeksen (KPI) ³	2,1	2,0	1,8	2,1	2,0	2,0
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	1,6	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3
Eksportpriser tradisjonelle varer	3,1	4,1	-1,2	0,8	2,8	2,5
Importpriser tradisjonelle varer	2,1	5,5	0,1	1,3	2,0	1,4
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	307,7	297,0	61,6	46,9	83,3	72,6
MEMO (ujusterte nivåttall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	1,8	1,7	1,8	1,7	1,6	1,4
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig ⁴	4,0	3,9	4,0	3,9	3,8	3,5
Råoljepris i kroner ⁵	639	621	657	646	526	428
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	89,0	93,7	91,5	93,1	97,0	101,0
NOK per euro	7,8	8,4	8,2	8,3	8,6	8,7

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Vi regner med at etterspørselen fra petroleumsnæringen vil falle markert gjennom resten av 2015 og mer beskjedent gjennom neste år. Ettersom svært mange næringer leverer direkte eller indirekte til petroleumsnæringen, innebærer dette en bredt basert negativ impuls til norsk økonomi. Våre beregninger viser derfor en meget svak utvikling i BNP Fastlands-Norge ut 2015. Økt vekst internasjonalt, lav rente og svak krone vil, sammen med relativt høy vekst i offentlig etterspørsel og stønader til husholdningene, føre til at både etterspørselen fra fastlandet og eksporten gradvis tar seg noe opp, mens importandelene går noe ned. Dette motvirker de negative impulsene fra petroleumsnæringen, og fra tidlig neste år regner vi med at veksten i BNP Fastlands-Norge kommer over trendveksten. Konjunkturoppgangen bidrar i sin tur til at norsk økonomi i løpet av 2018 kommer ut av lavkonjunkturen.

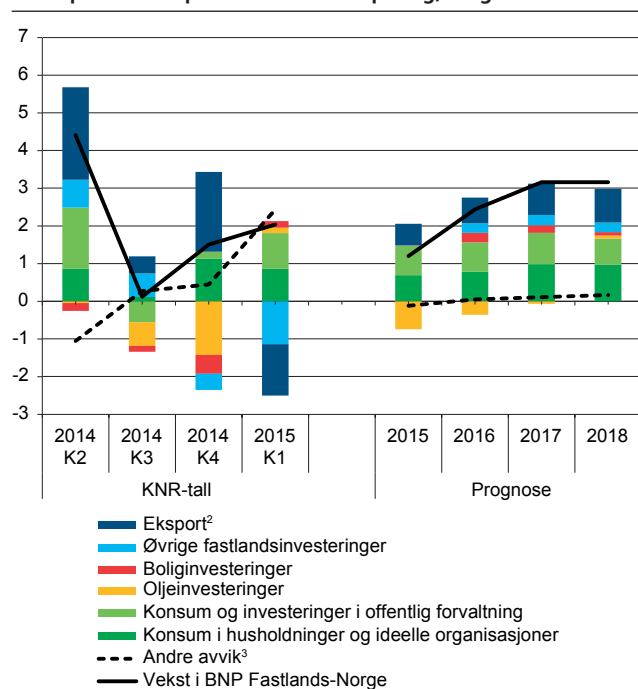
Konjunkturuomslaget i 2014 har nå begynt å slå mer markert ut i arbeidsmarkedet. Sysselsettingen stod på stedet hvil i 1. kvartal 2015, og arbeidsledigheten har steget fra 3,2 prosent i fjor vår til 4,1 prosent de siste månedene. Regioner med mye aktivitet knyttet til petroleumsindustrien har opplevd en større økning. Vi venter at ledigheten øker ytterligere og kommer opp i 4,3 prosent i 2016, før den antatte konjunkturoppgangen bidrar til å redusere ledigheten igjen. Årslønnsveksten i 2014 på 3,1 prosent var den laveste på 20 år, og årets tariffoppgjør peker i retning av enda lavere lønnsvekst i år. Vi anslår at gjennomsnittlig årslønn vil øke med 2,8 prosent i år, men at lønnsveksten tar seg litt opp i årene deretter.

Svekkelsen av krona gjennom 2013 og 2014 har bidratt til å heve den underliggende prisstigningen. Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) gikk således opp fra 1,6 i 2013 til 2,4 prosent i 2014. Etter noen måneder med litt lavere vekst, venter vi at tidsforsinkete effekter av kronesvekkelsen vil slå ut i noe høyere priser og at veksten i KPI-JAE som årsgjennomsnitt kommer opp i 2,5 prosent i år. Lavere priser på oljeprodukter og elektrisitet trakk veksten i konsumprisindeksen (KPI) ned i fjor, noe som ventes å fortsette i år. Vi anslår derfor at KPI-veksten blir den samme i 2015 som året før da den

var på 2,0 prosent. Det kan dermed ligge an til en viss reallønnsvekst også i år, men den blir litt lavere enn i fjor.

Finanspolitikken er for tiden klart ekspansiv. Det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet (SOBU) øker ifølge revidert nasjonalbudsjett for 2015 (RNB15) like mye som året før. Vi legger til grunn at politikken blir om lag like ekspansiv i 2016 og 2017, men litt mindre ekspansiv i 2018 når norsk økonomi kommer inn i en mer konjunkturnøytral situasjon.

Figur 2.1. Vekst i BNP Fastlands-Norge og bidrag fra etterspørselskomponenter¹. Prosentpoeng, årlig rate⁴

¹ Etterspørselsbidragene er regnet ut ved å finne endringen i hver variabel, trekke ut den direkte og indirekte importandelen, og deretter dele på nivået til BNP Fastlands-Norge i perioden før. Importandelene som brukes er dokumentert i Økonomiske analyser 1/2015, boks 2.3. Alle kvartalstall er sesongjusterte og i faste priser.

² Eksportvariabelen er definert som samlet eksport minus eksport av råolje, gass, og utenriks sjøfart.

³ Andre avvik er definert residuallik slik at den fanger opp alle andre faktorer samt lagerendring og statistiske avvik.

⁴ Rettet 5. juli 2015.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

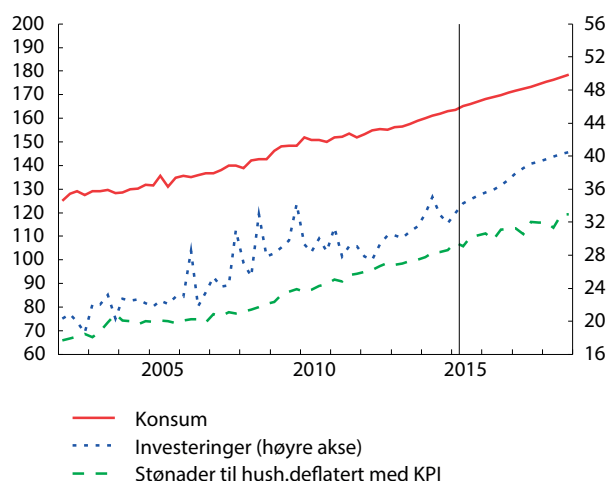
Tabell 2.2. Vekst i BNP Fastlands-Norge og bidrag fra etterspørselskomponenter¹. Prosentpoeng, årlig rate⁴

	KNR-tall				Prognose			
	2014:2	2014:3	2014:4	2015:1	2015	2016	2017	2018
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,86	0,11	1,14	0,86	0,69	0,78	0,98	0,97
Konsum og investeringer i offentlig forvaltning	1,62	-0,55	0,18	0,95	0,77	0,78	0,83	0,69
Oljeinvesteringer	-0,05	-0,63	-1,42	0,15	-0,74	-0,36	-0,07	0,09
Boliginvesteringer	-0,21	-0,16	-0,50	0,17	0,01	0,25	0,20	0,09
Øvrige fastlandsinvesteringer	0,74	0,62	-0,43	-1,14	0,01	0,25	0,27	0,25
Eksport ²	2,46	0,46	2,12	-1,36	0,57	0,68	0,83	0,90
Andre avvik ³	-1,05	0,27	0,44	2,44	-0,12	0,05	0,11	0,17
Vekst i BNP Fastlands-Norge	4,41	0,12	1,50	2,04	1,20	2,44	3,16	3,16

¹ Se fotnoter til figur 2.1.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2. Offentlig forvaltning. Sesongjustert, mrd. 2012-kr., kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Dårligere utsikter for den realøkonomiske utviklingen bidro til at styringsrenta ble satt ned til rekordlave 1,25 prosent i desember 2014. Vi legger til grunn for våre prognoser at Norges Bank, som signalisert, kommer med et nytt rentekutt på 0,25 prosentpoeng ved neste rentemøte, men at den ikke settes ytterligere ned. Pengemarkedsrenta ventes å følge utviklingen i styringsrenta og bidra til at rentene publikum står overfor i 2016 vil være kommet ned i 3,0 prosent, fra 3,9 prosent som gjennomsnitt i 2014. Sammen med skattelette vil dette bidra positivt til inntektsveksten for husholdningene i år og neste år. Rentenedgangen vil i seg selv stimulere konsumet i husholdningene, og vi venter at konsumet vil følge inntektsutviklingen i år. Konsumveksten holder seg da på nivå med i fjor, og øker deretter i tråd med konjunkturoppgangen.

Den bedre kostnadmessige konkurranseevnen og lavere renter er noe av bakgrunnen for at investeringene i fastlandsnæringene tar seg opp i tiden framover. Relativt mye ledig kapasitet i næringsbygg og i leverandørnæringene til petroleumsvirksomheten bidrar til at denne veksten likevel blir svært beskjeden sammenliknet med tidligere konjunkturoppganger. Dermed blir også oppgangen relativt moderat.

2.1. Finanspolitikken gir ekspansive impulser

Reviderte tall for konsum i offentlig forvaltning innebærer at veksten fra 2013 til 2014 var litt høyere enn tidligere anslått og er nå beregnet til 2,7 prosent. Meget høy vekst i bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning førte til at den samlede veksten i konsum og investeringer ble 3,6 prosent. Offentlige stønader til husholdningene økte reelt med hele 3,8 prosent, og bidro også til å stimulere den økonomiske utviklingen gjennom å øke husholdningenes inntekter. Sammen med reduserte skatter førte dette til at den samlede finanspolitiske impulsen i 2014 var den kraftigste siden finanskrisen. Budsjettimpulsen, målt med strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd (SOBU) som andel av

trend-BNP for Fastlands-Norge, økte med 0,6 prosentpoeng i fjor og indikerer således at finanspolitikken bidro til å dempe nedgangen i norsk økonomi. Tall fra KNR for 1. kvartal 2015 viser at investeringene i offentlig forvaltning fortsetter å vokse klart, mens veksten i konsumet i offentlig forvaltning er noe dempet sammenliknet med utviklingen gjennom 2014.

Anslagene for finanspolitikken for 2015 følger i all hovedsak anslagene i RNB15 og er nær de vi tidligere har lagt til grunn. Vi antar at konsumveksten i offentlig forvaltning blir 2,5 prosent, mens veksten i bruttoinvesteringene blir vel 4 prosent. Stønadene til husholdningene vil øke betydelig som følge av endringer i reglene for uførestønader da disse skal beskattes på linje med lønnsinntekt fra og med 2015. Isolert sett tilsier dette at både stønader og skatter øker med 12 milliarder kroner mer enn om regelverket fra 2014 hadde blitt videreført. Justert for regelendringen legger vi til grunn at nettostønadene øker reelt med vel 3 prosent i 2015. Høyere utbetalinger i ledighets-trygd i tiden framover bidrar til økningen. Vi anslår den samlede realveksten i konsum, investeringer og stønader til knapt 3 prosent fra 2014 til 2015. I tillegg kommer lavere skatter slik at finanspolitikken gir klare vekstimpulser til fastlandsøkonomien også i år. Budsjettimpulsen er i RNB15 anslått til 0,6 prosentpoeng i 2015, det samme som i 2014.

For 2016 og 2017 forutsetter vi at hovedlinjene i budsjettpolitikken fra 2015 videreføres. Vi legger til grunn en reduksjon i skattesatsene på linje med endringene i inneværende år. Veksten i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning antas også å bli om lag som i 2015. Unntaket er økende investeringer i militært utstyr i form av kampfly. I 2015 og 2016 kjøpes det inn to fly som skal brukes til opplæringsformål i USA. Fra 2017 til 2024 skal det leveres seks kampfly til Norge hvert år. Investeringskostnadene for disse 52 kampflyene er anslått til om lag 68 milliarder kroner (i 2015 priser). Investeringsveksten til sivile formål i 2017 er om lag som i de to foregående årene. Konsumveksten antas å holde seg nær 2,5 prosent årlig, unntatt i 2017 og 2018 da den blir lavere fordi bevegelige helligdager fører med seg færre arbeidsdager. Den reelle veksten i alders- og uførestønader (målt i antall grunnbeløp i faste priser) anslås til 2 prosent årlig i prognoseperioden. Med en lønnsvekst på om lag 3 prosent og en KPI-vekst på knapt 2 prosent, gir dette en KPI-justert stønadsvekst på vel 3 prosent årlig.

For 2018 har vi stort sett videreført vekstanslagene for offentlig konsum og investeringer fra de tre foregående årene, men har ikke antatt en ytterligere reduksjon i skattenivået. Etter et par år med klar oppgang i norsk økonomi, som bringer økonomien i en mer konjunkturnøytral situasjon, er det rimelig at finanspolitikken skal gi mindre ekspansive impulser for å unngå at rentene skal settes mer opp og at kronekursen styrker seg. I perioden 2015-2018, hvor oljeprisen er antatt å være klart lavere enn i forgående

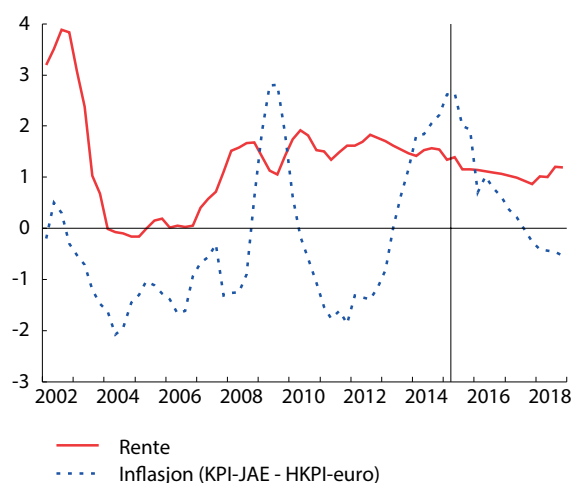
Tabell 2.3. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2014-2018. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regn- skap 2014*	Prognoser									
		2015			2016			2017		2018	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mv.	2,0	1,9	1 3/4	1,8	2,1	2 1/2	..	2,7	3,0	2,7	2 3/4
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	2,5	2 1/2	2,4	2,3	2 1/4	..	2,0	..	2,3	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	0,6	-3,2	..	-3,3	1,5	..	..	3,8	..	3,3	..
Utvinning og rørtransport ¹	-1,7	-14,5	-15	-13,1	-8,3	-10	..	-1,8	-5,0	2,4	5,0
Fastlands-Norge	1,7	1,2	1,0	..	4,9	6 1/4	..	5,5	..	3,3	..
Næringer	0,2	0,1	..	1,1	4,7	..	..	5,0	..	4,5	..
Bolig	-1,6	0,2	..	-3,2	5,3	..	..	4,1	..	1,8	..
Offentlig forvaltning	8,2	4,0	..	4,0	4,8	..	..	7,8	..	3,0	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	2,1	1,9	1 3/4	1,7	2,8	3 1/4	..	3,1	3 1/4	2,7	2 3/4
Lagerendring ³	0,2	0,6	..	..	0,2	..	..	-0,5	..	0,0	..
Eksport	2,7	1,9	..	1,2	2,1	..	..	2,7	..	3,1	..
Råolje og naturgass	1,5	-0,5	..	-1,3	-0,7	..	..	-0,1	..	0,3	..
Tradisjonelle varer ⁴	2,3	3,4	5,0	3,8	4,3	2 1/2	..	5,0	3 3/4	5,3	4 1/4
Import	1,9	2,7	1 1/2	0,3	3,5	2 3/4	..	1,7	..	3,2	..
Tradisjonelle varer	-0,3	1,8	..	1,4	3,0	..	..	4,1	..	4,4	..
Bruttonasjonalprodukt	2,2	1,2	1 1/4	0,8	1,7	1 1/2	1,5	2,5	2,0	2,6	2,0
Fastlands-Norge	2,2	1,2	1 1/2	1,3	2,4	2,0	2,0	3,2	2 1/2	3,2	2 3/4
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	1,1	0,2	1/2	0,6	0,2	1/2	..	1,3	1 1/4	1,3	1,0
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,5	4,2	4	4,0	4,3	4,0	4,1	4,0	4,0	3,8	3 3/4
Priser og lønninger											
Årslønn	3,1	2,8	3,0	2,7	3,0	3 1/4	..	3,0	3 3/4	3,3	4,0
Konsumprisindeksen (KPI)	2,0	2,0	2 1/4	2,1	2,1	2 1/4	..	1,6	2 1/4	1,4	2,0
KPI-JAE ⁵	2,4	2,5	2 1/2	2,6	1,9	2 1/4	..	1,5	2 1/4	1,4	2,0
Eksportpris tradisjonelle varer	4,1	5,5	..	..	1,3	..	..	1,8	..	1,6	..
Importpris tradisjonelle varer	5,5	5,4	..	..	1,9	..	..	1,4	..	1,3	..
Boligpris	2,7	4,6	..	..	2,5	..	..	2,2	..	0,1	..
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner	297,0	209,2	..	..	233,7	..	..	288,1	..	319,9	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	9,4	6,6	..	7,7	7,0	..	..	8,2	..	8,7	..
MEMO:											
Husholdningenes sparerate (nivå)	8,5	8,7	..	8,4	9,0	..	..	9,2	..	9,5	..
Pengemarkedsrente (nivå)	1,7	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	..	1,3	1,3	1,5	..
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig (nivå) ⁶	3,9	3,2	..	..	3,0	..	..	3,0	..	3,1	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	621	478	..	480	523	..	529	548	..	563	..
Eksportmarkedsindikator	4,4	4,1	..	..	4,7	..	..	5,6	..	6,1	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	5,3	5,9	6,2	5,6	-0,6	-2,5	..	0,0	-1,3	0,0	-1,0

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer, reisetransport og annen tjenestetransport fra Fastlands-Norge.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

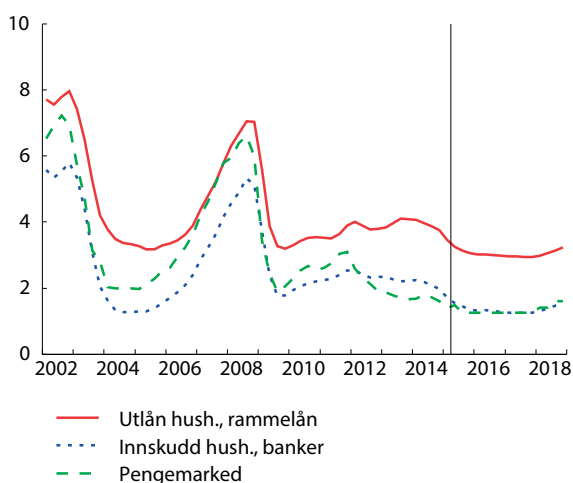
Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld nr.2 (2014-2015), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/2015 (NB).

Figur 2.3. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

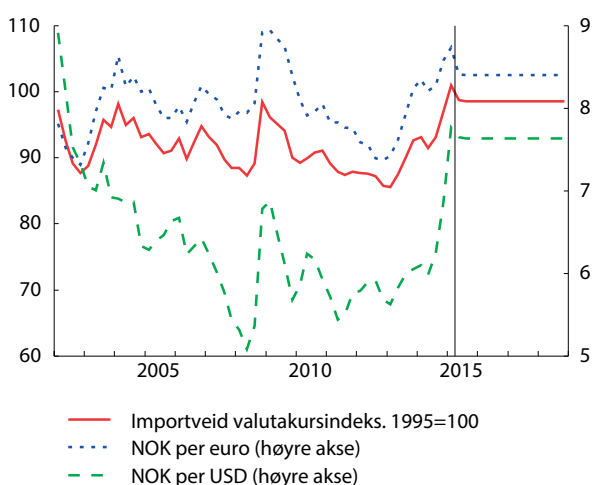
Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.5. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

år, vil Statens pensjonsfond utland vokse mindre. Vi anslår at SOBU som andel av fondets verdi ved inngangen til 2018 er rundt 3 prosent, mot 2,6 prosent i 2015.

2.2. Renta fortsatt litt ned

Etter rentenedsettelsen i desember i fjor er styringsrenta 1,25 prosent og dermed tilbake på det rekordlave nivået fra sommeren 2009. Før rentemøtet i mars i år var det forventet et nytt rentekutt. Da dette ikke kom, økte pengemarkedsrenta fra 1,2 prosent til 1,5 prosent, et nivå pengemarkedsrenta har ligget på fram til utgangen av mai.

Krona svekket seg gjennom 2013 og 2014. Målt med den importveide kronekursen var svekkelsen på om lag 20 prosent fra januar 2013 til januar 2015. Styrkingen av dollaren var betydelig i denne perioden, fra 5,60 til 7,70 målt mot kroner. Kronekursen har variert mye hitil i år. Den svekket seg i forkant av rentemøtet i mars i år for deretter å styrke seg som følge av at renta ikke ble satt ned. Siden har den på ny svekket seg, og krona har ved inngangen til juni i år om lag samme verdi som ved årsskiftet, målt ved den importveide kronekursen.

Rentene som husholdningene står overfor falt gjennom 2014 og inn i 2015. Mens gjennomsnittlig rammelånsrenta med pant i bolig fra banker og kredittforetak var 4,06 prosent i slutten av 2013, var denne renta kommet ned i 3,29 prosent ved utgangen av mars i 2015. Renta på bankinnskudd falt i samme periode fra 2,26 prosent til 1,59 prosent. Ny månedlig rentestatistikk viser at de største rentereduksjonene skjedde i juni og desember i fjor og i mars i år. Reduksjonene i innskudds- og utlånsrenter har vært langt større enn reduksjonen i pengemarkedsrenta, noe som kan tyde på økt konkurranse om lånekundene det siste året.

Til tross for lave renter har ikke gjeldsveksten vært spesiell høy. Veksten i publikums gjeld, målt ved innenlandsk bruttogjeld (K2), lå rundt 7 prosent i 2012 og 6 prosent i 2013. Gjennom 2014 falt denne ytterligere og ved sist årsskifte var tremånedersveksten nede i 5,0 prosent, sesongjustert og målt som årlig rate. Målt på samme måte kom gjeldsveksten opp i 6,6 prosent i perioden februar-april i år. Det er husholdningenes gjeldsvekst som har tatt seg noe opp, mens gjeldsveksten i ikke-finansielle foretak er redusert.

Norges Bank har gjennom sine publiserte rentebaner signalisert at det kommer et rentekutt i juni. I pengemarkedet er det priset inn at pengemarkedsrenta faller til 1,2 prosent til høsten, noe som er konsistent med ett rentekutt. Blant annet på bakgrunn av konjunkturedgangen gjennom de tre siste kvartalene og utsikter til lav vekst framover, legger vi i våre prognoser til grunn én rentereduksjon til 1,0 prosent på det kommende rentemøtet. Styringsrenta kan bli holdt på dette rekordlave nivået i nesten hele prognoseperioden. Pengemarkedsrenta er dermed antatt å bli liggende på 1,25 prosent fra høsten av i år og ut 2017. Lavere pengemarkedsrenta vil føre til lavere lånerenter

i bankene. Vi tror rammelånsrenta kommer ned i 3,0 prosent i løpet av høsten, og at den blir liggende på dette nivået ut 2017.

Vi legger til grunn at kronekursen mot euro vil ligge rundt 8,40 framover og ut prognoseperioden. Kursene mellom euro og andre valutaer er forutsatt uendret framover. Som årsgjennomsnitt vil krona svekkes med nær 6 prosent i 2015 målt med den importveide kroneindeksen.

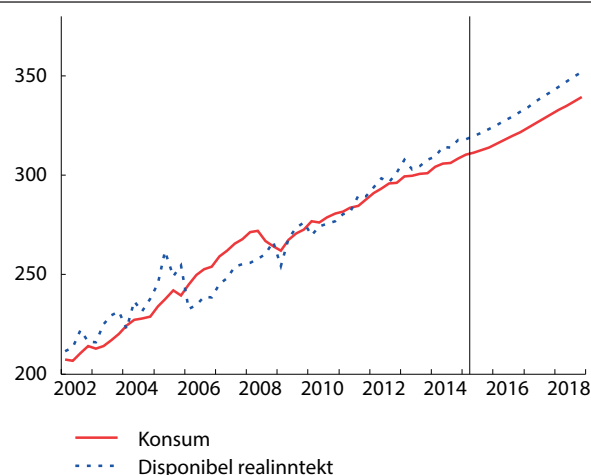
2.3. Moderat konsumvekst

Konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner økte ifølge KNR med 0,6 prosent i 1. kvartal i år eller 2,4 prosent regnet som årlig rate. Med unntak av 3. kvartal i fjor, som viste svak utvikling på grunn av fall i varekonsumet, var veksten i konsumet også moderat gjennom fjoråret. Varekonsumet gikk opp med 0,5 prosent i 1. kvartal, hovedsakelig som følge av en markert økning i kjøp av transportmidler og klær og sko. Kjøp av ikke-varige konsumgoder var derimot uendret i samme periode. Tjenestekonsumet viste en mer stabil vekst gjennom fjoråret, og veksten fortsatte med 0,9 prosent i 1. kvartal i år. Husleie, indirekte målte banktjenester, finansielle tjenester, post- og teletjenester samt hotell- og restauranttjenester trakk veksten opp. Etter flere år med sterk vekst i husholdningenes konsum i utlandet flatet veksten ut gjennom fjoråret og dette konsumet sank med en halv prosent i 1. kvartal i år. Svekkelsen av krona gjennom andre halvår i fjor og inn i 2015, som har gjort det relativt dyrere å handle i utlandet, forklarer mye av denne utviklingen.

Utviklingen i konsumet bestemmes i stor grad av forløpet i husholdningenes inntekter, boligformue og renter. Disponibel realinntekt økte med 2,6 prosent i 2014, litt mindre enn året før. Lønnsinntektene, som er den viktigste inntektskilden for husholdningene, bidro med nær 2 prosentpoeng til inntektsveksten i fjor. Årslønnsveksten var lavere i 2014 enn på lenge, og selv om sysselsettingsveksten var på 1,1 prosent, var også dette lavere enn i de tre foregående årene. Økte offentlige stønader, i første rekke som følge av økte utbetalinger av pensjoner og sykepenges, ga relativt store bidrag til inntektsveksten i fjor. Netto renteinntekter ga derimot ikke noe vekstbidrag av betydning. En prisvekst på 2,3 prosent, målt ved nasjonalregnskapets prisindeks for konsum, dempet realinntektsveksten i fjor.

Disponibel realinntekt fortsatte å stige med 0,8 prosent i 1. kvartal i år eller 3,2 prosent regnet som årlig rate. Vekstbidragene fra både lønnsinntekter og offentlige stønader var, som i fjor, relativt store. Noe av økningen i offentlige stønader skyldes imidlertid kompensasjon for nye regler for beskatning av uføretrygd fra folketrygden. Vi venter særlig at offentlige stønader vil fortsette å gi relativt klare vekstbidrag til disponibel realinntekt i prognoseperioden. Lønnsinntektene vil derimot utvikle seg svakt gjennom 2015, som følge av svak vekst i så vel årslønn som sysselsetting, men tar

Figur 2.6. **Inntekt og konsum i husholdninger mv. Sesongjustert, mrd. 2012-kr, kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

seg opp utover i prognoseperioden i takt med bedre konjunkturer. Netto renteinntekter vil gi et klart positivt vekstbidrag i 2015 som følge av et markert fall i utlånsrentene. Inflasjonen vil endre seg lite fra 2014 til 2015, men i resten av prognoseperioden vil lavere prisvekst bidra til høyere realinntektsvekst. Vi venter en årlig vekst i disponibel realinntekt på vel 2 prosent i 2015, rundt 2,5 prosent i 2016 og 3 prosent i både 2017 og 2018. Relativt svak utvikling i realboligprisene vil gi lavere vekstimpulser til konsumet gjennom prognoseperioden.

Med våre anslag på inntekter, boligformue og renter gir våre beregninger en konsumvekst i år og neste år på

Boks 2.1. **Husholdningenes konsum og aktiviteten i norsk økonomi**

Størrelsen på konsumet i husholdningene mv. tilsvarer vel 50 prosent av BNP Fastlands-Norge. I 2012 kunne 71 prosent av konsumet spores tilbake til norsk verdiskaping, mens resten er direkte og indirekte import (se Boks 2.3 i ØA 1/2015). Dermed kommer om lag 36 prosent av norsk verdiskaping fra dette konsumet. Andelen importen utgjør er imidlertid forskjellig mellom ulike konsumkategorier.

I KNR deles konsumet i husholdningene mv. inn i følgende hovedgrupper; varekonsum, tjenestekonsum, nordmenns konsum i utlandet og konsum i ideelle organisasjoner. Nordmenns konsum i utlandet er i sin helhet å regne som import og endringer i dette konsumet har således ingen direkte virkninger på norsk produksjon. For viktige kategorier av varekonsumet som nærings- og nytelsesmidler, egne transportmidler og diverse andre varer, herunder klær og skotøy, elektronikk og møbler og hvitevarer, er derimot importlekkasjene betydelig mindre med importandeler på henholdsvis om lag 30, 35 og 45 prosent. Når det gjelder tjenestekonsumet, er importlekkasjene generelt enda mindre og dermed er virkningene av endringer i tjenestekonsumet på norsk produksjon større enn for varekonsumet.

rundt 2 prosent, for deretter å øke til vel 2,5 prosent i 2017 og 2018. Mens gjennomsnittlig årlig vekst i vare- og tjenestekonsumet trolig blir nokså lik gjennom prognoseperioden, vil nordmenns konsum i utlandet kunne utvikle seg svakt fram til 2018 på grunn av en relativt svak kronekurs. Utviklingen i nordmenns konsum i utlandet har imidlertid ingen virkninger på norsk produksjon, se boks 2.1. Husholdningenes sparing – i form av finansinvesteringer og boliginvesteringer – regnet som andel av disponibel inntekt, har økt fra et nivå på nær 4 prosent i 2008 til 9,1 prosent i 4. kvartal 2014. Selv om spareraten falt til 8,4 prosent i 1. kvartal i år, er den fortsatt høy og på linje med årsgjennomsnittet i 2014. Vi ser for oss at spareraten ikke vil øke nevneverdig i år, men at den, som følge av den etter hvert relativt svake utviklingen i realboligprisene, kan øke noe i årene 2016 til 2018 til et nivå på nær 9,5 prosent. Dette er historisk høyt og vi må tilbake til 2005 for å finne et liknende nivå på spareraten. Den gangen var spareraten på 9,7 prosent blant annet som følge av høye, skattemotiverte utbetalinger av aksjeutbytte.

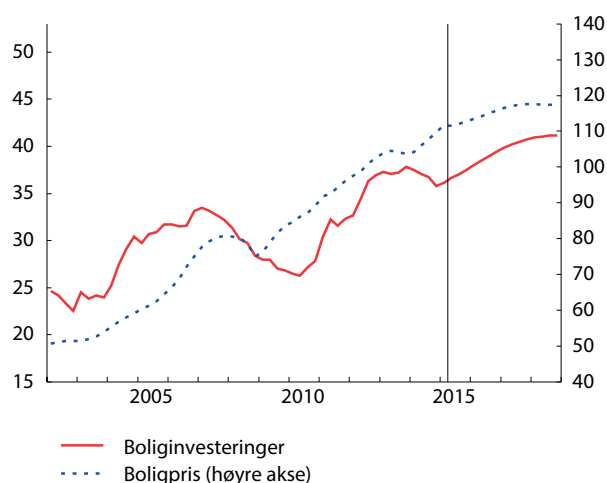
2.4. Svakere boligprisvekst og høyere boliginvesteringer

Boligprisene steg sesongjustert med 1,7 prosent fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år og var da 7,2 prosent høyere enn i 1. kvartal 2014 ifølge Statistisk sentralbyrås boligprisindeks. Etter at prisene falt nominelt gjennom siste halvår i 2013, har de nå steget fem kvartaler på rad. Denne utviklingen er i tråd med månedstall fra Norsk Eiendom der sesongjusterte boligpriser har steget hver måned siden februar 2014. Boligprisene steg med 0,5 prosent også i april etter en viss avmatning i mars da veksten var 0,2 prosent. Tallene er landsgjennomsnitt og boligprisutviklingen viser store geografiske forskjeller.

Boligprisstigningen ble stimulert av rentekuttet på 0,25 prosentpoeng i desember i fjor som fikk full virkning i utlånsrentene inn i 1. kvartal i år. Lavere realrente stimulerer husholdningenes låneopptak, og husholdningenes låneopptak og boligprisene påvirker hverandre gjensidig. Tremånedersveksten i husholdningenes bruttogjeld, K2, økte sesongkorrigert med 0,4 prosentpoeng fra 4. kvartal 2014 til 1. kvartal i år, målt i årlige rater, etter et fall i veksttakten gjennom 2014. En kvartalsvekst på hele 0,8 prosent i husholdningenes disponible realinntekter i 1. kvartal bidro også til boligprisveksten. Ifølge modellen vår tilsier dette samlet sett at boligprisene går opp, men økningen hittil i år er høyere enn det den kan forklare.

Forventningsindikatoren fra TNS Gallup og Finans Norge, som måler husholdningenes forventninger til egen så vel som landets økonomi, falt imidlertid litt fra 1. kvartal til 2. kvartal i år etter et markert fall i de to foregående kvartalene. Vi har lagt til grunn at husholdningene fortsatt vil oppfatte de økonomiske utsiktene som relativt svake og at forventningsindikatoren derfor vil holde seg om lag på dagens nivå ut året. Deretter tror vi stemningen vil snu i takt med økt aktivitetsvekst

Figur 2.7. **Boligmarkedet. Sesongjustert. Venstre akse mrd. 2012-kr., kvartal, høyre akse indeks, 2012=100**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

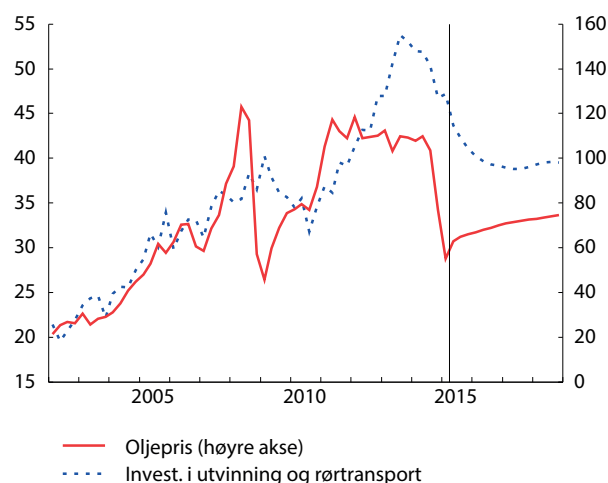
og gi svakt positive impulser til boligprisutviklingen. Vi venter en realinntektsvekst på 2 prosent i 2015, som er lavere enn i de foregående årene. Boligprisene ventes å stige med litt over 4,5 prosent på årsbasis i 2015. Dette svarer til en reell økning på i overkant av 2 prosent. Siden vi hittil i år har sett en sterk boligprisvekst kan dette innebære en utflating eller et beskjedent nominelt prisfall i annet halvår i år. Dette kan komme som en korreksjon til det høye prisnivået og en litt strammere kredittpraksis fra bankene i annet halvår vil kunne bidra til korreksjonen. Lenger fram ser vi for oss høyere vekst i disponibel realinntekt og en reell kredittvekst på rundt 4 prosent i 2016 og 2017, slik at boligprisveksten tar seg opp igjen og blir 2,5 prosent i 2016 og litt over 2 prosent i 2017. Det er litt over inflasjonen i både 2016 og i 2017. I 2018 venter vi nær null nominell boligprisvekst – og dermed et lite fall i realboligprisene – etter to år med høye boliginvesteringer og litt høyere realrenter.

Boliginvesteringene steg med nær 1 prosent i 1. kvartal etter å ha vært fallende gjennom 2014. Boligprodusentenes Landsforbund melder om både økt igangsetting av boliger og økt salg av nye boliger i 1. kvartal 2015. En økning i igangsatt boligareal kom først til syne i Statistisk sentralbyrås byggearealstatistikk for april. Vi anslår at boliginvesteringene, som følger igangsettingen med et tidsetterslep, vil holde seg om lag på samme nivå i 2015 som året før, mens vi vil se en økning i boliginvesteringene på over 5 prosent i 2016 og nær 4 prosent i 2017. Denne økningen skyldes at boligprisnivået er høyt og at boligprisveksten er høyere enn veksten i byggekostnadene i disse årene. Ettersom boligprisene faller reelt i 2018 vil boliginvesteringer bli redusert til rundt 2 prosent dette året.

2.5. Petroleumsinvesteringene videre ned

Foreløpige KNR-tall viser at petroleumsinvesteringene økte svakt i 1. kvartal 2015, etter et sammenhengende fall fra 3. kvartal i 2013. Det var en relativt sterk økning i investeringene i rørtransport, mens investeringene i

Figur 2.8. **Petroleumsinvesteringer og oljepris i USD.**
Sesongjustert, mrd. 2012-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

utvinning av olje og gass var uendret. Investeringene i plattformer, borerigger og moduler holdt seg på samme nivå som i 4. kvartal i fjor. Leteinvesteringene gikk noe ned, mens produksjonsboringen økte. På grunn av begrenset informasjon er det alltid stor usikkerhet knyttet til anslag for petroleumsinvesteringene i KNR for siste kvartal. Reviderte investeringstall for 1. kvartal publiseres i oljeinvesteringstillingen 12. juni.

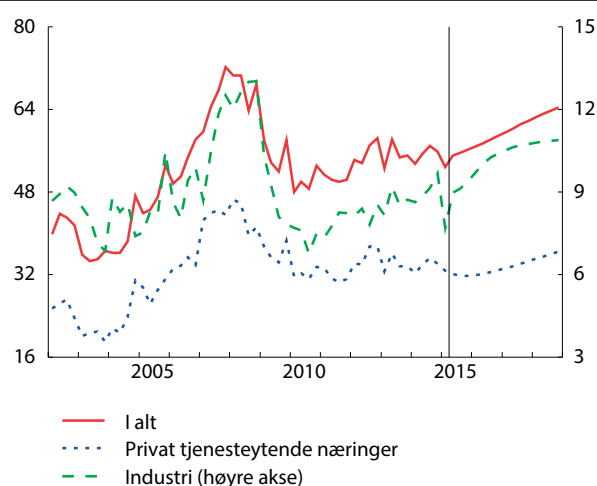
Nedgangen i petroleumsinvesteringene det siste halvannet år ventes å tilta som følge av oljeprisfallet sommeren 2014. Investeringskuttene vinteren 2013/2014 var motivert av et ønske om å bedre lønnsomheten gjennom å redusere kostnadene. Prisnedgangen og endrete prisforventninger fører til at kostnadsbesparelsene vil bli større enn først planlagt. Dette trekker antagelig investeringene ned, særlig i 2016, før investeringsnivået stabiliserer seg mot slutten av prognoseperioden. Selv om lavere kapasitetsutnyttelse vil presse ned prisene på norskproduserte investeringsprodukter slik at den innenlandske leverandørnæringen kan øke sin markedsandel, vil det bli reduserte leveranser fra norsk økonomi. Med så mange som 150 000 årsverk – direkte og indirekte – knyttet til norsk produksjon av investeringsprodukter til petroleumsvirksomheten er fastlandsøkonomien følsom for utviklingen i disse investeringene.

Antall letebrønner gikk noe ned i 2014, og på grunn av oljeselskapenes reduserte inntekter og svekkete forventninger til oljeprisene framover ventes en sterkere nedgang i år og neste år. Fallet i letingen blir klart større enn etter oljeprisfallet i 2008/2009. Den gang tok prisen seg raskt opp etter et stort fall gjennom vinteren. Dette tror vi ikke vil skje denne gang. Boringen er viktig for å opprettholde produksjonen og denne aktiviteten vil trolig i mindre grad bli påvirket av relativt lave olje- og gasspriser.

Samtidig med at flere felt ferdigstilles ventes en nedtrapping i antall nye utbygginger. Dette bidrar til en

Statistisk sentralbyrå

Figur 2.9. **Investeringer i Fastlands-næringer.** Sesongjustert, mrd. 2012-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

klar nedgang i investeringer i nye felt. Videre har flere oppgraderinger og utvidelser av felt i drift blitt ferdigstilte. Dette trekker også i retning av lavere investeringer i år og neste år.

Investeringene de nærmeste årene vil holdes oppe av store investeringer knyttet til utbygging av Johan Sverdrup-feltet. Første fase av feltet skal være i produksjon i 2019. Investeringene på dette feltet er imidlertid neppe store nok til å hindre en klar nedgang i investeringene framover.

I 1. kvartal steg gassutvinningen med 5 prosent, målt i energiekvivalenter, mens oljeutvinningen falt med litt under 1 prosent. Oljeutvinningen, som falt klart gjennom forrige tiår, synes å ha stabilisert seg. Det ventes om lag uendret utvinning de nærmeste årene. Ferdigstillingen av flere nye feltutbygginger har bidratt til å hindre videre nedgang. Virkningen av oljeprisnedgangen på eksportverdien dempes av kronesvekkelsen. Oljeprisen ble om lag halvert målt i amerikanske dollar fra sommeren 2014 til 1. kvartal 2015, mens eksportprisen på olje målt i norske kroner bare falt med noe over 1/3. Eksportprisen på gass har holdt seg oppe i samme periode, og prisen er nå høyere enn den var sommeren 2014. Oljeprisen ventes å gå gradvis noe opp fra dagens nivå og nå 75 dollar fatet ved utgangen av 2018.

2.6. Beskjeden vekst i næringsinvesteringene på fastlandet

Næringsinvesteringene har vært relativt stabile i to år. De foreløpige tallene fra KNR, hvor næringsinvesteringene falt med 5,3 prosent i 1. kvartal i år, endrer ikke dette bildet. Fallet kan i hovedsak tilskrives en kraftig reduksjon i industriinvesteringene på 20,4 prosent. Også tjenesteinvesteringene viste en svak utvikling og falt med 3,7 prosent. Informasjonsinnholdet for tjenesteinvesteringene er imidlertid mer usikkert enn for industrien da det er få korttidsstatistikker for tjenestenæringene. Et unntak er investeringer

i forretningsbygg mv. som bygger på byggearealstatistikken. Omsetning og drift av fast eiendom, der det i hovedsak er investeringer i forretningsbygg, viste et fall på 1,1 prosent i 1. kvartal. Investeringer innen annen vareproduksjon enn industri økte med 3,1 prosent, noe som kan spores tilbake til en sterk vekst innen kraftforsyning.

SSBs siste kartlegging av industribedriftenes anslag på framtidige investeringer bærer bud om moderate investeringer også i 2015, men at investeringsveksten vil ta seg betydelig opp i 2016. I 2016 venter bedriftene en investeringsvekst på om lag 10 prosent når det justeres for normal underrapportering (se Boks 2.1 i ØA 4/2014). Det er spesielt innen næringsmidler og kjemiske råvarer at det ventes høy vekst. Innenfor kraftforsyning indikerer anslagene på framtidige investeringer en vekst på 10 prosent i både 2015 og 2016 fra allerede høye nivåer. Tidligere har veksten i hovedsak kommet innen overføring og distribusjon av elektrisitet. Nå ventes det også sterk vekst innen produksjon av elektrisitet. Den foreslåtte endringen til lineære avskrivninger over fem år for vindkraft innebærer bedret lønnsomhet og vil kunne bidra til videre investeringsvekst i elektrisitetsproduksjonen også etter 2016.

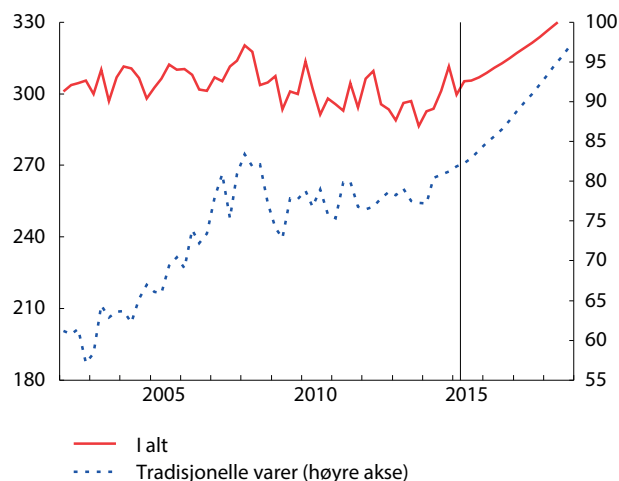
Vi venter om lag uendrede næringsinvesteringer på fastlandet i inneværende år. Bedrete konjunkturer fra 2016 bidrar til at vi framover venter økte investeringer innen industri, tjenester og annen vareproduksjon. Vi anslår en samlet vekst i næringsinvesteringene på rundt 5 prosent årlig fra 2016 og ut prognoseperioden. Sammenlignet med tidligere konjunkturoppganger gir dette likevel moderate vekstimpulser og med dette bildet vil investeringsnivået være om lag 6 prosent lavere i 2018 sammenliknet med investeringsstoppen i 2008.

2.7. Redusert handelsoverskudd i år

Tradisjonell vareeksport målt i faste priser økte litt gjennom andre halvår i fjor. Veksten tok seg litt opp i 1. kvartal i år ifølge sesongjusterte kvartalstall fra KNR. Eksporten av produkter fra store varegrupper som oppdrettsfisk, metaller og i særdeleshet raffinerte oljeprodukter viste høy vekst i 1. kvartal etter nedgang kvartalet før, mens eksporten av verkstedprodukter fortsatte å vokse for fjerde kvartal på rad. Eksporten av olje og gass falt mye i 1. kvartal i år etter sterk vekst i andre halvår i fjor. Nedgangen var størst for oljeeksporten. Etter vekst de tre siste kvartalene i 2014 falt eksporten av tjenester i 1. kvartal i år. Nedgangen var bredt basert, men må ses på bakgrunn av sterk økning i kvartalet før og at det er relativt mye usikkerhet knyttet til utenrikshandel med tjenester.

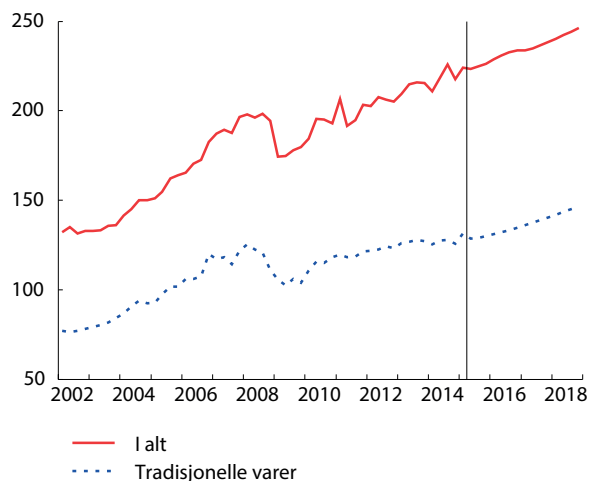
Prisveksten for tradisjonell vareeksport bremses opp i 2014, men i 4. kvartal i fjor og 1. kvartal i år har høy prisvekst for store eksportvaregrupper som nærings- og nytelsesmidler, metaller og verkstedprodukter bidratt til å løfte prisveksten for tradisjonelle eksportvarer. En bredt basert prisvekst for eksporterte tjenester i 2013

Figur 2.10. Eksport. Sesongjustert, mrd. 2012-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.11. Import. Sesongjustert, mrd. 2012-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

og 2014 fortsatte i 1. kvartal 2015. Mye av veksten i eksportprisene har direkte sammenheng med svekkelsen av krona. Mens prisen på naturgass har steget litt de to siste kvartalene har oljeprisen fortsatt å falle og bidratt sterkt til prisnedgang for samlet eksport. Her har kronesvekkelsen bidratt til å dempe nedgangen i oljeprisen i norske kroner.

En svak krone og tiltakende vekst i norske eksportmarkeder fra neste år vil ventelig stimulere eksporten. Vi anslår at veksten i eksporten fra fastlandet vil øke fra 3-4 prosent til 5-6 prosent gjennom prognoseperioden. Det er litt under den internasjonale markedsvæksten og medfører at norske eksportører fortsetter å tape markedsandeler til tross for en kostnadsmessig forbedret konkurranseevne i år som i fjor. Tapet av markedsandeler kan skyldes tidsforsinkete effekter av at kostnadsnivået har steget til et høyt nivå. Den produksjonsbaserte olje- og gaseksporten ventes ikke å endre seg mye.

Volumet av tradisjonell vareimport lå tilnærmet flatt gjennom 2013 og 2014, men sesongjusterte KNR tall viste sterk vekst i 1. kvartal i år. Importen av nærings- og nytelsesmidler, raffinerte oljeprodukter, verkstedprodukter og transportmidler – alle store varegrupper – økte mest. Veksten i importen av tjenester gjennom de tre siste kvartalene i fjor snudde imidlertid til en nedgang i 1. kvartal i år. Prisene for tjenesteimporten falt også i denne perioden, mens prisene på tradisjonelle importvarer fortsatte å stige for åttende kvartal på rad. Kronesvekkelsen har bidratt vesentlig til veksten i importprisene.

En forventet moderat vekst i innenlandsk etterspørsel etter varer og tjenester til investeringer og konsum ventes å gi moderate vekstimpulser til importen i de nærmeste årene. En utføring av kronekursen vil etter hvert dempe importprisveksten. I tillegg vil import av én plattform i år og to til seks jagerfly hvert år i prognoseperioden løfte importen, som ellers reflekterer moderat vekst i innenlandsk etterspørsel og bedringen i den kostnadsmessige konkurranseevnen.

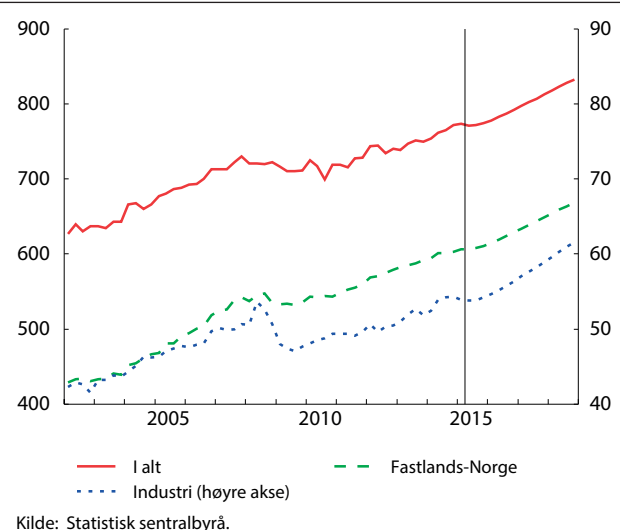
Overskuddet på handelen med utlandet falt i 2013 og 2014 med til sammen nesten 30 prosent som følge av større vekst i volum og pris på samlet import enn på samlet eksport. Lavere oljeeksport og oljepris vil i år bidra til reduksjon i nettoeksporten og til ytterligere bytteforholdstap. Fra neste år viser beregningene en årlig bytteforholdsgevinst med betydelig bidrag fra en antatt moderat stigende oljepris. Dermed vil handelsoverskuddet igjen øke. Tiltakende overskudd på rente- og stønadsbalansen vil også bidra til at driftsbalansen som andel av BNP ikke faller under 6 prosent i prognoseperioden.

2.8. Svak aktivitetsutvikling ut 2015

BNP Fastlands-Norge økte med 2,0 prosent i 1. kvartal 2015, regnet som årlig rate. Det var tredje kvartalet på rad med en økonomisk vekst under trendvekst, anslått til 2¼ prosent. Veksten gjennom andre halvår i fjor ble i mai revidert litt ned fra de foreløpige tallene publisert i februar, slik at omslaget til konjunkturedgang fra og med 3. kvartal i fjor nå framstår enda klarere enn før. Regnet som årlig rate har veksten i BNP Fastlands-Norge gjennom de tre siste kvartalene bare økt med 1,2 prosent. Naturgitte forhold bidro riktignok til å trekke aktivitetsveksten ned igjennom andre halvår i fjor, men den tilsvarende veksten i BNP Fastlands-Norge uten kraftforsyning, fiske, fangst og akvakultur var heller ikke mer enn 1,5 prosent.

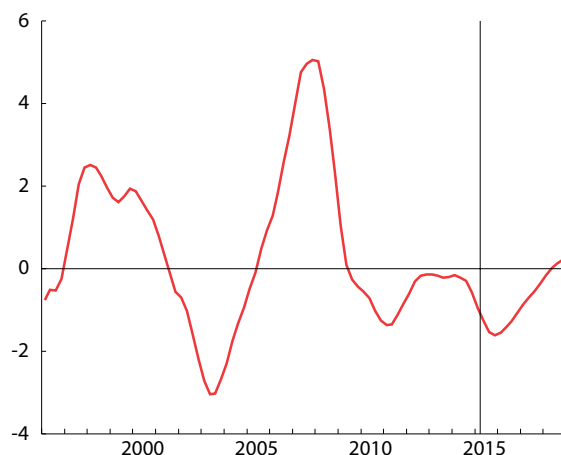
Veksten i industrien gikk kraftig ned gjennom andre halvår i fjor, men fra et høyt nivå, og i 1. kvartal i år var det et markert fall i bruttoproduktet. Uten dette fallet ville BNP Fastlands-Norge ha økt mer enn trendveksten i 1. kvartal. Ikke overraskende er veksten i offentlig forvaltning mye jevnere. Veksten har økt noe i de siste kvartalene og lå i 1. kvartal på trendveksten til BNP Fastlands-Norge. Øvrige tjenesteytende næringer økte i 1. kvartal litt mer enn denne trendveksten

Figur 2.12. Bruttonasjonalprodukt. Sesongjustert, mrd. 2012-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.13. BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

etter å ha ligget litt under gjennom andre halvår i fjor. Utviklingen i annen vareproduksjon på fastlandet utenom industri domineres av næringer som i stor grad påvirkes av naturgitte forhold. Utenom primærnæringer og elektrisitetsforsyning består gruppa i hovedsak av bygg og anlegg. Også bruttoproduktet i bygg og anlegg økte mer enn trendveksten i 1. kvartal, etter fall i aktivitetsnivået kvartalet før. Veksten gjennom de tre siste kvartalene samlet har ligget klart under trendvekst.

Nedgangen i etterspørselen fra oljevirksomheten setter nå markerte spor i produksjonsbildet. Bruttoproduktet i de mest rendyrkede leverandørnæringene til petroleumsvirksomheten, gikk alle ned i årets første kvartal. Den største nedgangen var i industrinæringen reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr med et fall på over 5 prosent, etter kraftig vekst gjennom fjoråret. I verftsindustrien gikk bruttoproduktet ned for andre kvartal på rad, og nedgangen gjennom de to kvartalene var på vel 5 prosent. Bruttoproduktet i tjenester tilknyttet utvinning gikk ned med 2,5 prosent i 1. kvartal. Det

Boks 2.2. Virkninger av nedgangen i petroleumsinvesteringene

Aktiviteten i petroleumsnæringen har helt siden 1970-tallet vært en viktig faktor bak konjunkturutviklingen i Norge. Den bidro til den kraftige konjunkturoppgangen før finanskrisen, og til at aktivitetsveksten i norsk økonomi ble holdt oppe i tiden etterpå. Petroleumsinvesteringene nådde en topp i 3. kvartal 2013 og har falt siden, med unntak av en liten vekst i årets første kvartal. Vi har lagt til grunn at disse investeringene vil falle videre gjennom 2015 og 2016, og deretter endre seg lite i de neste to årene. I denne boksen vil vi belyse virkningene av det observerte fallet fra slutten av 2013 og gjennom fjoråret, samt det antatte fallet i vår prognose. Dette gjør vi ved å sammenholde vår prognosebane med en kontrafaktisk bane hvor vi lar petroleumsinvesteringene øke i takt med trendveksten i norsk økonomi (anslått til 2¼ prosent) fra og med 4. kvartal 2013.

Avviket mellom investeringsnivået i de to banene, betraktes her som konjunkturimpulsen fra petroleumsinvesteringene. Denne negative konjunkturimpulsen blir gradvis større inntil den når sitt maksimum i 2017. Beregningen viser at investeringsfallet bidro til å redusere BNP-nivået i Fastlands-Norge med 0,6 prosent i 2014, og at det bidrar til en nedgang på hele 2,6 prosent i 2018. Som årsgjennomsnitt innebærer det en nedgang i veksten på 0,6 prosentpoeng i 2014, 1,2 prosentpoeng i 2015 og 0,8 prosentpoeng i 2016. I 2017 og 2018 er veksten bare i liten grad påvirket.

Redusert etterspørsel fra petroleumsvirksomheten rammer norsk økonomi på bred basis, ettersom de aller fleste næringer leverer direkte eller indirekte til petroleumsnæringen. Lavere aktivitetsnivå reduserer sysselsettingen i forhold til hva den ellers ville ha vært. Arbeidsledigheten økte som følge av dette med 0,1 prosentpoeng i 2014, økende til 0,5 prosentpoeng i 2018. Virkningen på sysselsettingen er vesentlig større, men det mindre stramme arbeidsmarkedet gjør at noen trekker seg ut av arbeidsmarkedet og til at arbeidsinnvandringen reduseres.

Husholdningenes inntekter dempes både av den reduserte sysselsettingen direkte og av at lønningene reduseres som følge av det reduserte presset i arbeidsmarkedet. Lønningene ble i 2014 redusert med 0,2 prosent som følge av de negative impulsene og ventes å bidra til å trekke ned lønnsnivået i år med 0,6 prosent sammenlignet med den kontrafaktiske banen. Denne virkningen øker til 1,8 prosent i 2018. Reduserte inntekter slår ut i lavere konsum og lavere etterspørsel etter boliger som både reduserer prisene og investeringene i boligmarkedet.

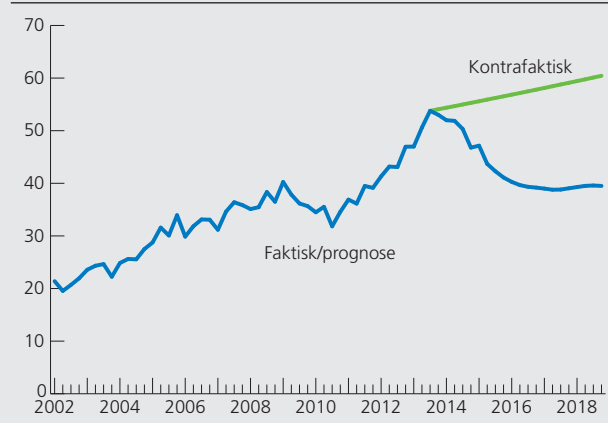
Tabell 1. Virkninger av konjunkturimpulsene fra petroleumsinvesteringen etter 3. kvartal 2013. Avvik i prosent fra den kontrafaktiske banen der annet ikke framgår

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP Fastlands-Norge	0,0	-0,6	-1,7	-2,4	-2,6	-2,6
Industri	0,2	-0,3	-2,8	-3,2	-3,1	-3,0
Næringsinvesteringer, Fastlands-Norge	0,0	0,0	-0,3	-0,5	-0,6	-0,9
Konsum i husholdningene mv.	0,0	-0,3	-1,2	-1,6	-1,8	-2,3
Boliginvesteringer	0,0	-0,2	-1,2	-3,6	-5,2	-5,2
Boligpris	-0,2	-1,0	-4,2	-5,0	-4,2	-4,9
Årslønn	0,0	-0,2	-0,6	-0,9	-1,4	-1,8
Realdisponibel inntekt	0,0	-0,4	-1,2	-1,8	-2,2	-2,5
KPI	0,0	0,0	0,2	0,3	0,3	0,2
Sysselsetting	0,0	-0,1	-0,5	-0,9	-1,1	-1,1
Arbeidstilbud	0,0	0,0	-0,2	-0,5	-0,6	-0,6
Arbeidsledighet (nivå)	0,0	0,1	0,3	0,4	0,5	0,5
Memo:						
Investeringer i utvinning og rørtransport	-0,5	-10,3	-25,0	-32,7	-35,4	-35,3

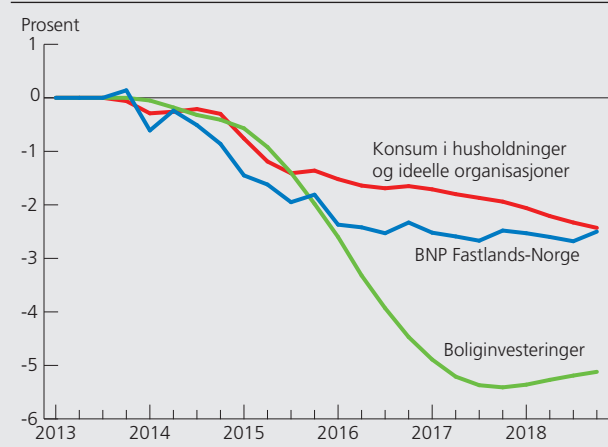
På kort sikt har de sektorvise produksjonsvirkningene nær sammenheng med den faktiske og etter hvert anslåtte sammensetningen av oljeinvesteringene i ulike kapitalarter. Et generelt svakere aktivitetsnivå medfører at næringsinvesteringene også reduseres i andre deler av økonomien i forhold til hva de ellers ville ha vært. Ringvirkningene i form av svakere etterspørsel fra fastlandet kommer med et tidsetterslep. I begynnelsen er derfor impulsene fra petroleumsinvesteringene dominerende. Effektene av ringvirkningene blir sterkere etter hvert og fordi de i mindre grad enn petroleumsinvesteringer drar med seg import, har de større effekt på det norske aktivitetsnivået per krone svekket etterspørsel. I 2015 og 2016 er den relativt største aktivitetsnedgangen i industrien, mens virkningene for resten av fastlandsnæringene samlet er større mot slutten.

For å belyse de direkte effektene av den svake utviklingen i petroleumsinvesteringene er analysen gjort partiell og stilisert. Vi har imidlertid valgt å holde husholdningenes forventninger til egen og landets økonomi uendret og lik nivået de var på i 3. kvartal 2013. Vi har forutsatt at investeringsnedgangen ikke påvirker produksjonen i petroleumsnæringen innenfor vår horisont. På kort sikt kan forutsetningen være rimelig, men på litt lengre sikt er den åpenbart urealistisk siden investeringsnedgangen normalt har negative konsekvenser for produktinnsatsetterspørselen og sysselsettingen. På den annen side er det en rekke motvirkende krefter vi har sett bort i fra. Penge- og finanspolitikken, i likhet med valutakursen og oljeprisen, er antatt å følge den samme utviklingen i de to banene. Vi får dermed ingen store impulser i retning av omstilling fra bedret kostnadsmessig konkurranseevne. Timelønnskostnadene reduseres riktignok noe, men samtidig svekkes produktiviteten innenfor beregningshorisonten.

Figur 1. Petroleumsinvesteringer. Sesongjustert, mrd. 2012-kr., kvartal

Figur 2. Avvik i prosent fra den kontrafaktiske banen

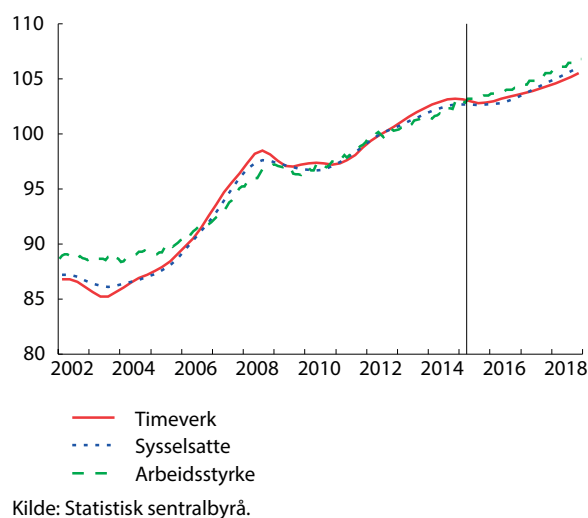
var fjerde kvartalet på rad med nedgang slik at nivået lå nær 9 prosent under nivået ett år tidligere. Impulsene fra petroleumsvirksomheten påvirker imidlertid økonomien langt ut over disse næringene. De aller fleste næringene har leveranser til petroleumsnæringen, leverandørindustrien eller deres underleverandører. I tillegg kommer virkninger via effekter på husholdningenes inntekter, samt husholdningers og bedrifters forventninger om utviklingen framover.

Nedgangen i petroleumsnæringen og oljeprisen har imidlertid også medført at renta har kommet ned, og at den kostnadmessige konkurranseevnen har forbedret seg, først og fremst fordi krona har svekket seg i verdi, men også gjennom lavere lønnsvekst. Situasjonen for bedrifter utenom oljevirksomheten er også bedret ved at høyt kvalifisert arbeidskraft er lettere tilgjengelig. Den lave renta stimulerer etterspørselen etter boliger og annen realkapital, og er en viktig faktor bak den siste tids aktivitetsvekst i bygg og anlegg. I 1. kvartal var det en høy vekst i overnattings- og serveringsvirksomhet, noe som kan ses på bakgrunn av bedret kostnadmessig konkurranseevne, som blant annet kan ha medført at nordmenn i større grad ferierer i Norge. Industrinæringen produksjon av metallvarer, elektronisk utstyr og maskiner leverer mye til petroleumsnæringen, men enda mer til eksport. Veksten i næringen gikk kraftig ned i 1. kvartal etter en svært høy vekst gjennom fjoråret, men er fremdeles positiv. Leveransene til oljevirksomheten er trolig redusert, mens eksporten er økt.

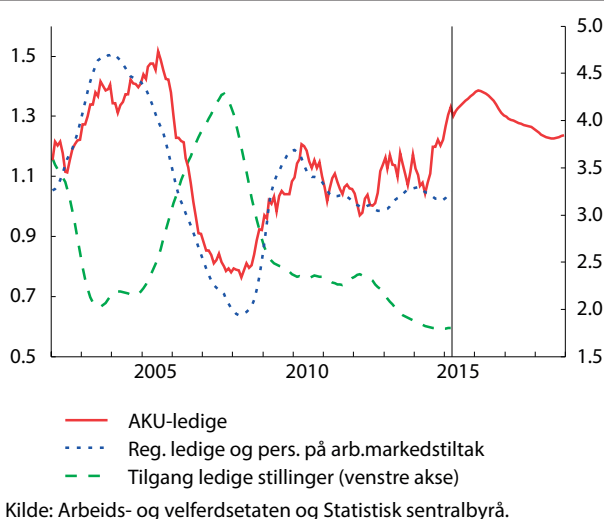
Vi regner med at etterspørselen fra petroleumsvirksomheten vil falle framover og at aktivitetsnivået i leverandørnæringene gjennomgående vil falle ut 2016. Mye av denne nedgangen rammer industrien, men industrien nyter på den andre siden godt av tre års bedring av den kostnadmessige konkurranseevnen og økt internasjonal etterspørsel. For industrien samlet regner vi med at aktiviteten faller ytterligere framover før den tar seg opp rundt kommende årsskifte. De negative impulsene fra petroleumsvirksomheten blir trolig svekket over tid og i 2018 vil de slå om til å bli positive. I følge våre beregninger vil dette, sammen med høyere etterspørselsvekst i norske eksportmarkeder og økt kapasitet innen blant annet råvarebasert industri, bidra til klar aktivitetsvekst fra 2016 og framover.

Også resten av næringslivet påvirkes av impulsene fra petroleumsvirksomheten, men med unntak av tjenester i tilknytning til utvinning, er ringvirkningene mindre enn for industrien samlet. Etterspørselen fra husholdningene betyr mye for mange av næringene utenfor industrien. En litt høyere vekst i både konsum og boliginvesteringene i årene framover, bidrar til å trekke opp aktivitetsveksten. Det samme gjør investeringene i fastlandsnæringene. Veksten i etterspørselen fra offentlig forvaltning ventes å holde seg stabil høy, og bidrar slik sett til å dempe den inneværende konjunkturedgangen. Offentlig forvaltning vil dermed stå for en økende andel av BNP i år, men andelen reduseres deretter.

Figur 2.14. **Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.**
Sesongjusterte og glattede indekser, 2012=100

Figur 2.15. **Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.**
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Etter en beskjeden aktivitetsvekst gjennom resten av 2015, vil mange fastlandsnæringer i vår analyse oppleve en ganske god utvikling gjennom 2016 og videre ut 2018. Dette fører til at veksten i BNP Fastlands-Norge kan komme over trendvekst fra tidlig neste år. Denne konjunkturoppgangen vil vare gjennom hele perioden 2016-2018.

2.9. Lav sysselsettingsvekst gir høyere arbeidsledighet

I 1. kvartal i år var sysselsettingen uforandret fra 4. kvartal 2014 etter to år med jevn vekst på vel én prosent. Befolkningsveksten i 1. kvartal var svært beskjeden slik at sysselsettingen som andel av befolkningen fortsatte å gå ned. Endringer i befolkningens alderssammensetning er en faktor bak denne utviklingen. Andelen eldre i yrkesaktiv alder øker. Denne gruppen har lavere yrkesdeltagelse enn gjennomsnittet av alle aldersgrupper og bidrar til å forklare utviklingen.

Boks 2.3. Hvorfor er økningen i ledighet større ifølge AKU enn registrert i NAV?

Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) viser at arbeidsledigheten økte med 21 000 personer fra 1. kvartal 2014 til 1. kvartal 2015, mens NAVs tall for registrerte ledige i samme periode bare økte med om lag 3 000 personer.

Ved å koble NAVs ARENA-register til AKU kan vi se hvordan veksten i AKU-ledigheten relaterer seg til registreringer hos NAV.¹ Differansen på 18 000 ledige personer kan dekomponeres som følger:

- 2 000 er ikke registrert hos NAV i det hele tatt
- 7 000 personer er registrert hos NAV, men i andre grupper enn registrert helt ledige (for eksempel på arbeidsmarkedstiltak)
- De resterende 9 000 personene kan forklares av to forhold: Andelen av registrerte NAV-ledige som i AKU svarer at de ikke ønsker jobb har gått ned. Det samme gjelder andelen av NAV-ledige som i AKU svarer at de har en jobb. Dette fører til at andelen av de registrerte ledige hos NAV som også ble klassifisert som ledige i AKU var høyere i 1. kvartal 2015 enn i 1. kvartal 2014.

Når andelen av NAV-ledige som i AKU svarer at de har en jobb er redusert, kan det skyldes at det er blitt vanskeligere å få kortvarige småjobber. Det kan også skyldes at registrert ledige i mindre grad enn før jobber samtidig som de krever dagpenger som helt ledige.

Forskjellen i utvikling mellom statistikkene skyldes, i tillegg til utvalgsusikkerhet, at definisjonen av arbeidsledighet er forskjellig, endringer i registreringstilbøyelighet i NAV, samt at

¹ Denne mekaniske dekomponering til mindre grupper innebærer at usikkerheten i AKU øker fordi AKU er en utvalgsundersøkelse og mindre grupper er beheftet med større usikkerhet.

forståelsen av kravene for å bli ansett som ledige i AKU kan variere blant de som intervjues.

Normalt er det likevel et godt samsvar mellom utviklingen i AKU, NAV og konjunkturbildet forøvrig, se figur 2.15 og Sparrman (2012). Figur 2.15 viser imidlertid også mindre variasjon i tall for registrerte ledige. Det må ses i sammenheng med at statistikken for registrerte ledige er en totaltelling hos NAV, og denne ledighetsraten endrer seg relativt lite fra måned til måned. I AKU kan arbeidsledighetsraten derimot variere noe fra en måned til den neste som følge av at det er en utvalgsundersøkelse.

Markerte omslag i arbeidsmarkedet, slik som vi ser nå, kan komme tidligere tilsyne i AKU, spesielt hvis ledigheten rammer folk med lite arbeidserfaring. Denne gruppen har ofte ikke krav på ledighetstrygd og de har derfor mindre insentiver til å registrere seg ledige hos NAV, se Næsheim (2006). Ut i fra dagens konjunktursituasjon vil vi derfor forvente å se økt ledighet i regioner som er nært knyttet opp mot petroleumssektoren. Både AKU og NAV viser økt ledighet i Hordaland, Rogaland og Vest-Agder, men økningen i AKU er mer enn dobbelt så stor i antall personer som økningen i den registrerte ledigheten i disse fylkene. Ifølge AKU er 8 000 flere blitt arbeidsledige i disse tre fylkene, mens statistikken for registrert ledighet bare viser en økning på 3 100.

Referanser

Helge Nome Næsheim (2006) «Forholdet mellom Aetats og SSBs tall for arbeidsledige», Statistisk Sentralbyrå, *Økonomiske analyser* 4/2006.

Victoria Sparrman (2012) «Arbeidsledighet som konjunkturindikator og forklaringsfaktor i makromodeller», Statistisk Sentralbyrå, *Økonomiske analyser* 5/2012.

De siste årene har det vært betydelige forskjeller i sysselsettingsutviklingen mellom næringer. Det var lenge en særlig sterk sysselsettingsvekst i tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass, men fra 2. kvartal i fjor har sysselsettingen i denne næringen falt. Også industri som primært leverer til petroleumsindustrien, som verfts- og transportmiddelindustri samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, har tidligere hatt høy sysselsettingsvekst. I andre halvår av 2014 snudde denne utviklingen og gjennomsnittlig sysselsetting i disse næringene gikk ned. Nedgangen ble ytterligere forsterket av redusert sysselsetting også i 1. kvartal i år. Sysselsettingsveksten i resten av industrien var litt lavere enn for økonomien samlet.

Sysselsettingen i 1. kvartal gikk opp i bygg og anlegg, men ned i varehandel. Dette har vært tendensene for disse to store næringene gjennom de siste tre-fire årene. I 1. kvartal var sysselsettingsveksten i kommuneforvaltningen noe høyere enn i statsforvaltningen. I 2014 var bildet motsatt. Da vokste sysselsettingen i statsforvaltningen med knapt 2 prosent, mens sysselsettingsutviklingen i kommuneforvaltningen lå noe under gjennomsnittlig sysselsettingsvekst.

Arbeidsledighetsraten kom som følge av finanskrisen opp i 3,6 prosent i 4. kvartal 2010 ifølge AKU. Deretter falt arbeidsledigheten et stykke inn i 2012. Arbeidsledigheten varierte så lenge mellom 3,3 og 3,7 prosent. Våren 2014 var ledigheten nede i 3,2 prosent, men den har deretter økt gjennom annet halvår og inn i 2015. Den gjennomsnittlige arbeidsledigheten i perioden februar til april var 4,1 prosent.

NAVs statistikk for registrerte ledige og summen av registrerte ledige og personer på tiltak viser om lag uendret ledighet gjennom 2014. NAVs tall viste en liten nedgang i antall permitterte i 2014, men en liten økning fram til mai i år. Ved utgangen av mai var om lag 88 600 personer enten på tiltak eller registrerte ledige. Hittil i år har arbeidsledigheten økt for nesten alle yrkesgrupper, men det er innenfor ingeniør- og IKT-fag at den prosentvise økningen i arbeidsledighet er størst. Arbeidsledigheten har økt mest i fylker som er nært knyttet til petroleumsvirksomheten, mens den har falt i andre fylker.

SSB har siden 2010 publisert tall for ledige stillinger. Antall ledige stillinger har med ett unntak (4. kvartal 2014) falt i lang tid, men utgjør bare vel 2 prosent av

alle arbeidstakerforhold. Ledige stillinger har gått ned i mange tjenesteytende næringer, som f.eks. faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting som leverer mye til petroleumsnæringen. Antallet ledige stillinger gikk også ned i industri og i utvinning av olje og gass.

Utførte timeverk falt noe i 1. kvartal i år. NAV rapporterer at antall permitteringer har gått noe opp så langt i år, og det bidrar til å trekke ned timeverksveksten. I 2014 var veksten i utførte timeverk i Fastlands-Norge noe høyere enn veksten i antall sysselsatte selv om vi justerer veksten for at det var én arbeidsdag mer i 2014 enn i 2013. Ifølge NAV var det en liten nedgang i permitteringer i 2014 sammenliknet med året før. AKU viste også en relativ økning i antall personer som arbeider på heltid. Begge forhold trekker isolert sett antall utførte timeverk per sysselsatt opp. En økning i sykefraværet og streiken i 2014 trakk imidlertid i motsatt retning.

Sysselsettingen anslås å bli nær uendret fra i fjor og vil vise en beskjeden økning til neste år, for så å øke noe mer i 2017 og 2018. Det må ses i sammenheng med den generelle konjunkturutviklingen. Der er imidlertid store forskjeller i sysselsettingsutviklingen innen skjermete og utekonkurrerende næringer. De negative impulsene fra petroleumsnæringen ventes å gi en kraftig nedgang i sysselsettingen i en del industrinæringer i 2015. En betydelig vekst i eksportmarkedene og gradvis bedring av konkurranseevnen trekker i retning av økt industriproduksjon og høyere sysselsetting, men vil ikke være nok til å hindre nedgang i sysselsettingen i industrien før i 2017. I bygg og anlegg vil sysselsettingsveksten være litt lavere i år, men økt aktivitet i de neste årene vil stimulere sysselsettingsutviklingen i 2016 og 2017. Sysselsettingen innen tjenester i tilknytning til oljeutvinning avtar markert fram til og med 2016. På den annen side vil veksten i sysselsettingen i samferdsel være høyere enn gjennomsnittet og ta seg noe opp fra 2016. En ganske stabil vekst i sysselsettingen i offentlig forvaltning ventes å fortsette ut prognoseperioden.

Selv om innvandringen blir noe lavere enn i SSBs mellomalternativ og noe lavere enn det vi la til grunn i vår forrige konjunkturrapport, vil arbeidstilbudet øke noe mer enn sysselsettingen i år og til neste år, slik at arbeidsledigheten øker. Gjennomsnittlig AKU-ledighet i 2015 anslås til 4,2 prosent og når en topp i 2016 på 4,3 prosent. Vi må tilbake til 2005 for å finne et tilsvarende nivå for ledighetsraten. Sysselsettingen vil ta seg opp fra litt ut i 2016 i tråd med bedre konjunkturer, slik at arbeidsledigheten faller til 3,8 prosent i 2018.

2.10. Lav lønnsvekst framover

Etter en årslønnsvekst på rundt 4 prosent i perioden 2009 til 2013 sank årslønnsveksten i 2014 til 3,1 prosent, den laveste nominelle lønnsveksten på 20 år. Reallønnsveksten var på vel én prosent. Basert på tariffoppgjøret i fjor anslo partene en lønnsvekst i industrien på 3,3 prosent i 2014. Nasjonalregnskapstall viser at den faktiske lønnsveksten i industrien kom svært nær

denne rammen, 3,1 prosent. Lønnsutviklingen i andre næringer viser at normen fra lønnsforhandlingene i frontfaget i stor grad ble fulgt i resten av økonomien. Det er derfor svært små forskjeller i lønnsveksten mellom næringene i 2014. Høyere arbeidsledighet gjennom annet halvår i fjor, spesielt innen yrker relatert til petroleumsnæringen, har vært med på å trekke ned veksten i gjennomsnittlig lønn for hele økonomien.

I industrien er lønnsoverhenget¹ inn i 2015 litt lavere enn i fjor. Tariffoppgjøret i industrien har ifølge partene en ramme på 2,7 prosent. Dermed tyder årets oppgjør på at årslønnsveksten for industriarbeidere blir enda lavere i 2015 enn i 2014. Utenfor industrien er også lønnsoverhenget inn i 2015 og resultatene i flere av tariffoppgjørene moderate. Staten har en tilsvarende ramme som i industrien, mens kommunene ligger noe høyere med 3,2 prosent. I varehandelen er partene enige om å videreføre om lag samme tariff tillegg som i fjor. Lønnsoppgjøret utenfor industrien blir med andre ord moderat i år. Veksten i gjennomsnittlig årslønn påvirkes også av strukturelle endringer. Flere selskaper melder om redusert sysselsetting. Nedbemanninger rammer i stor grad personer med kort ansiennitet og lav lønn, slik at veksten i gjennomsnittlig årslønn i 2015 kan bli noe høyere enn det tariffoppgjørene isolert sett skulle tilsi. I motsatt retning trekker kanskje sammenstillingen av sysselsettingen på tvers av næringer, med svak utvikling i noen næringer med svært høyt lønnsnivå. Vi anslår lønnsveksten i 2015 til 2,8 prosent. Siden vårt anslag på konsumprisveksten er uendret fra ifjor, vil reallønnsveksten i 2015 bli noe lavere sammenliknet med 2014.

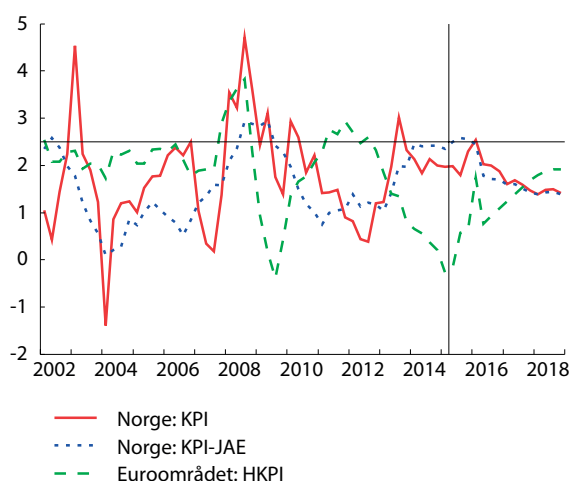
Vi anslår at lønnsveksten holder seg på om lag 3 prosent fram til 2018. Den moderate lønnsveksten må ses i sammenheng med at deler av økonomien har fått en betydelig negativ impuls gjennom oljeprisfallet. Den reduserte etterspørselen fra petroleumssektoren og oljeprisfallet reduserer lønnsomheten i deler av frontfaget og ledigheten øker. Det vil redusere lønnsveksten både ved at kravene i de sentrale lønnsforhandlingene dempes og at lønnsglidningen går ned. I tillegg vil sammenstillingseffekter gjennom redusert sysselsetting i oljerelatert virksomhet i Norge bidra. Lønnsnivået i petroleumsnæringen er gjennomgående høyere enn i økonomien ellers og redusert sysselsetting vil bidra til å dempe veksten i gjennomsnittlig lønn i 2016. Imidlertid er prisveksten framover også anslått til å være lav, slik at reallønnsveksten øker noe fra 2016 og ut prognoseperioden.

2.11. Utsikter til lavere inflasjon

Til tross for de siste årenes svekkelse av kronekursen er den underliggende prisstigningen på varer og tjenester i norsk økonomi fortsatt i underkant av Norges Banks inflasjonsmål. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og

¹ Lønnsoverhenget inn i et år er veksten i gjennomsnittslønn dersom lønnsnivået ikke øker gjennom året.

Figur 2.16. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

uten energivarer (KPI-JAE) var i januar og februar 2,4 prosent, på linje med årsgjennomsnittet for 2014. Deretter falt inflasjonstakten til 2,3 prosent i mars og ytterligere med to tideler til 2,1 prosent i april. Hovedårsaken til denne siste nedgangen var et markert fall i prisene på flyreiser fra april 2014 til april 2015, noe som må ses i sammenheng med at måletidspunktet i 2014 sammenfalt med påsken. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) var 2,0 prosent både i mars og april. Målt mot fjoråret økte elektrisitetsprisene inkludert nettleie i disse månedene. Det er prisnedgang på oljeprodukter som er årsaken til at 12-månedersveksten i KPI er lavere enn i KPI-JAE.

Den underliggende prisstigningen steg markert høsten 2013 fra svært lave nivåer, og svekkelsen av kronekursen har vært en viktig faktor i denne utviklingen. Målt ved den importveide kronekursen var krona ved inngangen til juni 19 prosent svakere enn i februar 2013. Målt med delindeksen for importerte konsumvarer i KPI-JAE var prisstigningen for denne varegruppen som årsgjennomsnitt henholdsvis -0,2 prosent og 1,4 prosent i 2013 og 2014. Først i mars i år krøp prisstigningstakten over 2 prosent på 12-månedersbasis og økte videre til 2,4 prosent i april. Delindeksen for importvarer steg dermed for første gang i historien mer enn 12-månedersveksten i KPI-JAE totalt. Prisene på varegrupper som audiovisuelt utstyr og teleutstyr har på grunn av tekniske framskritt historisk sett ofte falt mye. Ved inngangen til året begynte også prisene på disse to varegruppene å ta seg opp og prisøkningen var henholdsvis 3,7 og 12,2 prosent på 12-månedersbasis i april. På grunn av at det tar tid før endringer i kronekursen slår fullt ut i norske priser, virker det sannsynlig at prisstigningstakten på importerte konsumvarer vil øke ennå en stund framover.

Lønnsveksten har kommet klart ned og bidrar til å dempe inflasjonen. Det tar tid før endringer i lønnsveksten slår fullt ut i konsumprisene. Betydningen av lavere lønnsvekst vises imidlertid tydelig i

12-månedersveksten i delindeksen for «tjenester med arbeidslønn som dominerende innsatsfaktor» i KPI-JAE. Prisveksten for denne tjenestegruppen falt fra 3,7 prosent til 2,9 prosent fra april i fjor til april i år. Der importprisene trekker enhetskostnadene opp, virker således dempet lønnsvekst i motsatt retning. Den innenlandske tjenestekomponenten i produkter som vi vanligvis omtaler som importerte produkter er også betydelig i form av avanse- og transportmarginer. Lavere lønnsvekst og økt innenlandsk produktivitet bidrar til å dempe prisveksten også for disse konsumgruppene.

Mens prisstigningen for tjenester utenom husleie har falt i inneværende år, har prisveksten på husleier vært relativt stabil. Fra april i fjor til i år økte beregnet husleie for selveiere med 2,5 prosent, mens betalt husleie for leietakere økte med 3,0 prosent i perioden og bidro til å trekke KPI-veksten opp.

Norges Bondelag og staten har kommet til enighet om jordbruksavtalen fra 2015 til 2016. Ifølge Landbruks- og matdepartementet vil den isolerte effekten på forbrukerprisene av målprisendringene bli om lag en kvart prosent. Prisene på matvarer avhenger imidlertid også i stor grad av prisene på verdensmarkedet og utviklingen i valutakurser. Prisøkningen på matvarer er den siste tiden redusert, og vi antar at prisveksten blir moderat framover.

Mens KPI steg med 2,0 prosent i 1. kvartal, målt mot samme periode året før, steg deflatoren for husholdningenes konsum i KNR med 2,2 prosent. Forskjellen kan i hovedsak relateres til posten «nordmenns konsum i utlandet» som ikke er en del av grunnlaget i KPI. Prisindeksen for denne konsumgruppen er avledet av prisvekst og valutakurser på de mest vanlige reisedestinasjonene. Denne indeksen vil i enda større grad enn prisene for innenlandsk konsum variere med svingningene i valutakursen.

Spotprisen på den nordiske kraftbørsen har vært lav siden sommeren 2011. Gjennom fjoråret bidro lave kraftpriser til at prisstigningstakten for KPI lå under veksten i KPI-JAE. Prisen på elektrisitet inkludert nettleie var noe høyere i 1. kvartal 2015 enn i 1. kvartal 2014, men prisene på terminkontraktene i Nord Pool-området indikerer at elektrisitetsprisene inkludert nettleie vil komme under fjorårets nivåer i inneværende års tre siste kvartaler målt mot tilsvarende perioder i 2014. Med utgangspunkt i terminprisene, antar vi at prisen på elektrisitet inkludert nettleie faller med om lag 3 prosent som årsgjennomsnitt fra 2014 til 2015, men at nedgangen reverseres til oppgang i 2016. Prisene på oljeprodukter falt i etterkant av fallet i råoljeprisen og har i inneværende år bidratt til at KPI-veksten har ligget under veksten i KPI-JAE. Prisene på drivstoff steg imidlertid fra mars til april og har steget ytterligere fram til juni. Oppgangen forklares dels med en sterk dollarkurs og dels med streik ved amerikanske raffinerier. Vi antar at en normalisering av markedssituasjonen kan

medføre at drivstoffprisene faller noe tilbake i annet halvår før effektene av fallet i råoljeprisene uttømmes. Med en forventet oppgang i råoljeprisen antar vi at prisene på oljeprodukter vil gå noe opp de kommende årene, men svak prisvekst på elektrisitet fører til at energiprisene samlet sett stiger i om lag samme takt som den generelle prisstigningen i årene 2017-2018.

Til tross for at lønnsveksten er dempet, bidrar lav produktivitetsvekst og tidsetterslepet fra kronesvekkelsen til økt underliggende prisstigning ut inneværende år. Veksten i KPI-JAE blir ifølge våre beregninger 2,5 prosent som årsgjennomsnitt for 2015. Med våre forutsetninger for utviklingen i importpriser, lønninger og produktivitetsvekst vil den underliggende prisveksten, målt mot samme kvartal året før, komme ned under 2 prosent i løpet av 2. kvartal 2016. Produktivitetsveksten vil normalt ta seg opp når aktivitetsnivået øker. Selv med økt lønnsvekst i årene framover, vil økt produktivitet og lavere importert prisvekst bidra til at veksten i KPI-JAE avtar fra 1,9 prosent som årsgjennomsnitt i 2016 til henholdsvis 1,5 og 1,4 prosent i 2017 og 2018. Med utgangspunkt i våre antagelser om utviklingen i energipriser og avgifter vil KPI-veksten ligge 0,5 prosentpoeng under veksten i KPI-JAE i år og ende på 2,0 prosent. KPI-veksten vil deretter øke til 2,1 prosent i 2016 før den avtar. Prisøkningen målt med KPI blir ifølge våre beregninger 1,6 prosent i 2017 og 1,4 prosent i 2018.

Tabell 2.4. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2012- priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert								
	2013	2014	13:1	13:2	13:3	13:4	14:1	14:2	14:3	14:4	15:1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 201 060	1 225 090	299 275	299 687	300 569	301 064	304 133	305 943	306 183	308 584	310 412
Konsum i husholdninger	1 144 644	1 166 561	285 326	285 479	286 403	286 957	289 636	291 339	291 424	293 897	295 932
Varekonsum	554 754	558 843	140 069	138 924	137 767	137 661	139 048	139 944	139 377	140 461	141 175
Tjenestekonsum	540 065	556 836	133 021	134 452	135 979	136 443	137 792	138 637	139 377	140 800	142 048
Husholdningenes kjøp i utlandet	82 559	85 065	20 239	20 234	20 878	21 200	21 078	21 256	21 334	21 352	21 252
Utlendingers kjøp i Norge	-32 734	-34 183	-8 003	-8 131	-8 221	-8 347	-8 281	-8 498	-8 664	-8 716	-8 543
Konsum i ideelle organisasjoner	56 416	58 529	13 949	14 208	14 165	14 107	14 496	14 604	14 759	14 687	14 480
Konsum i offentlig forvaltning	629 119	646 281	156 127	156 622	157 525	159 085	160 161	161 149	161 969	163 110	163 645
Konsum i statsforvaltningen	314 723	324 680	78 542	78 271	78 604	79 588	80 036	81 009	81 615	82 131	82 472
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	275 637	285 579	68 746	68 482	68 771	69 922	70 306	71 233	71 822	72 331	72 677
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	39 087	39 100	9 796	9 789	9 832	9 666	9 729	9 776	9 792	9 800	9 795
Konsum i kommuneforvaltningen	314 395	321 601	77 585	78 351	78 922	79 497	80 125	80 140	80 354	80 979	81 173
Bruttoinvestering i fast realkapital	704 846	709 082	169 448	178 331	178 388	179 034	177 370	181 361	179 105	172 065	171 549
Utvinning og rørtransport	204 477	201 025	46 981	50 593	53 771	53 017	51 990	51 872	50 319	46 778	47 145
Utenriks sjøfart	8 125	7 607	2 202	2 436	1 878	1 628	1 483	2 047	2 233	1 859	2 300
Fastlands-Norge	492 244	500 451	120 266	125 303	122 739	124 388	123 897	127 443	126 553	123 428	122 103
Næringer	220 588	221 107	52 609	58 146	54 635	55 083	53 412	55 284	56 885	55 781	52 831
Tjenester tilknyttet utvinning	3 244	2 610	-318	1 381	920	1 261	551	749	673	636	536
Andre tjenester	132 497	132 693	32 843	34 729	32 694	32 257	31 683	33 112	34 559	33 391	32 140
Industri og bergverk	34 591	36 200	8 159	9 177	8 515	8 724	8 624	8 836	9 140	9 673	7 703
Annen vareproduksjon	50 255	49 604	11 925	12 859	12 506	12 841	12 554	12 587	12 512	12 081	12 452
Boliger (husholdninger)	149 206	146 886	37 269	37 060	37 206	37 808	37 464	37 075	36 769	35 816	36 149
Offentlig forvaltning	122 450	132 458	30 388	30 097	30 897	31 497	33 020	35 083	32 899	31 831	33 123
Lagerendring og statistiske avvik	140 216	145 351	34 761	31 045	34 431	39 737	30 600	38 236	42 585	34 366	52 309
Bruttoinvestering i alt	845 062	854 434	204 209	209 376	212 820	218 770	207 970	219 597	221 690	206 431	223 858
Innenlandsk sluttanvendelse	2 675 241	2 725 805	659 611	665 684	670 914	678 920	672 264	686 689	689 841	678 125	697 916
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	2 322 423	2 371 822	575 667	581 611	580 833	584 537	588 191	594 535	594 704	595 122	596 161
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	751 568	778 739	186 515	186 719	188 423	190 582	193 181	196 232	194 868	194 941	196 769
Eksport i alt	1 168 538	1 200 168	288 915	296 235	296 801	286 380	292 702	293 791	301 337	311 440	299 663
Tradisjonelle varer	312 541	319 642	78 213	79 021	77 494	77 244	77 190	80 437	80 857	81 192	81 842
Råolje og naturgass	564 225	572 871	140 742	144 423	144 849	134 830	142 175	136 879	143 639	149 246	140 564
Skip, plattformer og fly	8 512	8 291	1 880	1 624	2 389	2 589	3 517	1 571	1 074	2 102	1 732
Tjenester	283 260	299 364	68 079	71 167	72 069	71 717	69 819	74 905	75 767	78 900	75 525
Samlet sluttanvendelse	3 843 779	3 925 973	948 525	961 919	967 715	965 300	964 966	980 481	991 179	989 565	997 579
Import i alt	856 565	872 783	209 560	214 760	215 895	215 679	210 893	218 557	226 027	217 863	223 983
Tradisjonelle varer	508 128	506 464	126 099	126 842	127 893	127 166	125 465	127 684	127 733	125 885	131 409
Råolje og naturgass	16 437	14 676	3 830	4 010	4 754	3 255	3 628	3 401	3 599	4 215	4 024
Skip, plattformer og fly	25 211	27 575	6 325	6 736	6 732	5 466	4 634	5 908	12 359	4 642	5 867
Tjenester	306 790	324 068	73 306	77 173	76 516	79 792	77 166	81 565	82 335	83 121	82 682
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 987 214	3 053 190	738 965	747 159	751 820	749 621	754 073	761 923	765 152	771 702	773 596
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2 347 170	2 399 701	582 373	585 023	587 988	591 691	594 511	600 953	601 138	603 383	606 433
Oljevirkksomhet og utenriks sjøfart	640 044	653 489	156 592	162 137	163 832	157 930	159 562	160 971	164 013	168 319	167 163
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 030 965	2 078 469	503 882	506 227	508 705	512 262	514 879	520 359	521 133	522 520	525 091
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 541 130	1 580 518	382 455	384 116	386 014	388 640	390 725	396 057	396 681	397 486	399 361
Industri og bergverk	207 747	215 079	51 006	51 963	52 675	51 876	52 482	53 893	54 216	54 316	53 861
Annen vareproduksjon	246 140	257 369	61 677	61 022	60 651	62 651	63 099	65 445	64 650	64 414	64 892
Tjenester inkl. boligjenester	1 087 243	1 108 070	269 771	271 132	272 688	274 113	275 145	276 719	277 814	278 756	280 608
Offentlig forvaltning	489 835	497 951	121 427	122 111	122 691	123 621	124 154	124 303	124 452	125 034	125 730
Produktavgifter og -subsidier	316 205	321 232	78 491	78 795	79 283	79 429	79 632	80 593	80 006	80 863	81 342

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.5. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2012-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert								
	2013	2014	13:1	13:2	13:3	13:4	14:1	14:2	14:3	14:4	15:1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,1	2	1	0,1	0,3	0,2	1	0,6	0,1	0,8	0,6
Konsum i husholdninger	2,1	1,9	1	0,1	0,3	0,2	0,9	0,6	0	0,8	0,7
Varekonsum	1,1	0,7	1,3	-0,8	-0,8	-0,1	1	0,6	-0,4	0,8	0,5
Tjenestekonsum	2,4	3,1	0,4	1,1	1,1	0,3	1	0,6	0,5	1	0,9
Husholdningenes kjøp i utlandet	7,8	3	3,6	0	3,2	1,5	-0,6	0,8	0,4	0,1	-0,5
Utlendingers kjøp i Norge	3,4	4,4	1,9	1,6	1,1	1,5	-0,8	2,6	2	0,6	-2
Konsum i ideelle organisasjoner	2	3,7	1,1	1,9	-0,3	-0,4	2,8	0,7	1,1	-0,5	-1,4
Konsum i offentlig forvaltning	1,7	2,7	0,7	0,3	0,6	1	0,7	0,6	0,5	0,7	0,3
Konsum i statsforvaltningen	1,4	3,2	0,9	-0,3	0,4	1,3	0,6	1,2	0,7	0,6	0,4
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	1,8	3,6	1,1	-0,4	0,4	1,7	0,5	1,3	0,8	0,7	0,5
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-0,9	0	-0,2	-0,1	0,4	-1,7	0,7	0,5	0,2	0,1	-0,1
Konsum i kommuneforvaltningen	1,9	2,3	0,4	1	0,7	0,7	0,8	0	0,3	0,8	0,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	6,8	0,6	-2,8	5,2	0	0,4	-0,9	2,3	-1,2	-3,9	-0,3
Utvinning og rørtransport	17,1	-1,7	0,1	7,7	6,3	-1,4	-1,9	-0,2	-3	-7	0,8
Utenriks sjøfart	18,2	-6,4	26	10,6	-22,9	-13,3	-8,9	38	9,1	-16,8	23,7
Fastlands-Norge	2,9	1,7	-4,3	4,2	-2	1,3	-0,4	2,9	-0,7	-2,5	-1,1
Næringer	-1,1	0,2	-9,8	10,5	-6	0,8	-3	3,5	2,9	-1,9	-5,3
Tjenester tilknyttet utvinning	-69,3	-19,6	-108,1	-534,1	-33,4	37,1	-56,3	35,9	-10,1	-5,5	-15,8
Andre tjenester	0,1	0,1	-2	5,7	-5,9	-1,3	-1,8	4,5	4,4	-3,4	-3,7
Industri og bergverk	5,6	4,7	-4,3	12,5	-7,2	2,5	-1,1	2,5	3,4	5,8	-20,4
Annen vareproduksjon	6,2	-1,3	-3,5	7,8	-2,7	2,7	-2,2	0,3	-0,6	-3,4	3,1
Boliger (husholdninger)	6,4	-1,6	0,9	-0,6	0,4	1,6	-0,9	-1	-0,8	-2,6	0,9
Offentlig forvaltning	6,5	8,2	0,1	-1	2,7	1,9	4,8	6,2	-6,2	-3,2	4,1
Lagerendring og statistiske avvik	10,6	3,7	31,1	-10,7	10,9	15,4	-23	25	11,4	-19,3	52,2
Bruttoinvestering i alt	7,4	1,1	1,7	2,5	1,6	2,8	-4,9	5,6	1	-6,9	8,4
Innenlandsk sluttanvendelse	3,6	1,9	1,1	0,9	0,8	1,2	-1	2,1	0,5	-1,7	2,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	2,1	2,1	-0,2	1	-0,1	0,6	0,6	1,1	0	0,1	0,2
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	2,4	3,6	0,6	0,1	0,9	1,1	1,4	1,6	-0,7	0	0,9
Eksport i alt	-3	2,7	-1,5	2,5	0,2	-3,5	2,2	0,4	2,6	3,4	-3,8
Tradisjonelle varer	1	2,3	-0,5	1	-1,9	-0,3	-0,1	4,2	0,5	0,4	0,8
Råolje og naturgass	-7,6	1,5	-3,2	2,6	0,3	-6,9	5,4	-3,7	4,9	3,9	-5,8
Skip, plattformer og fly	-1,5	-2,6	33,3	-13,6	47,1	8,4	35,8	-55,3	-31,6	95,6	-17,6
Tjenester	2,9	5,7	0,3	4,5	1,3	-0,5	-2,6	7,3	1,2	4,1	-4,3
Samlet sluttanvendelse	1,5	2,1	0,3	1,4	0,6	-0,2	0	1,6	1,1	-0,2	0,8
Import i alt	4,3	1,9	2,1	2,5	0,5	-0,1	-2,2	3,6	3,4	-3,6	2,8
Tradisjonelle varer	3,2	-0,3	2,2	0,6	0,8	-0,6	-1,3	1,8	0	-1,4	4,4
Råolje og naturgass	11,2	-10,7	22,9	4,7	18,6	-31,5	11,5	-6,3	5,8	17,1	-4,5
Skip, plattformer og fly	23	9,4	14,4	6,5	-0,1	-18,8	-15,2	27,5	109,2	-62,4	26,4
Tjenester	4,5	5,6	0,1	5,3	-0,9	4,3	-3,3	5,7	0,9	1	-0,5
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	0,7	2,2	-0,2	1,1	0,6	-0,3	0,6	1	0,4	0,9	0,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,3	2,2	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	1,1	0	0,4	0,5
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-4,4	2,1	-2,9	3,5	1	-3,6	1	0,9	1,9	2,6	-0,7
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,2	2,3	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	1,1	0,1	0,3	0,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,5	2,6	0,7	0,4	0,5	0,7	0,5	1,4	0,2	0,2	0,5
Industri og bergverk	3,2	3,5	1	1,9	1,4	-1,5	1,2	2,7	0,6	0,2	-0,8
Annen vareproduksjon	2,5	4,6	1,8	-1,1	-0,6	3,3	0,7	3,7	-1,2	-0,4	0,7
Tjenester inkl. boligjenester	2,3	1,9	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4	0,6	0,4	0,3	0,7
Offentlig forvaltning	1,4	1,7	0,1	0,6	0,5	0,8	0,4	0,1	0,1	0,5	0,6
Produktavgifter og -subsidier	2,5	1,6	0,9	0,4	0,6	0,2	0,3	1,2	-0,7	1,1	0,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2012=100**

	Ujustert		Sesongjustert								
	2013	2014	13:1	13:2	13:3	13:4	14:1	14:2	14:3	14:4	15:1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	102,8	105,2	101,5	102,5	103,5	103,9	104,2	104,9	105,7	106,1	107,1
Konsum i offentlig forvaltning	103,9	106,8	103,2	103,2	104,3	104,7	105,7	106,6	107,0	108,1	109,1
Bruttoinvestering i fast kapital	103,0	105,4	102,0	102,4	103,2	104,0	104,5	104,7	105,9	106,5	107,7
Fastlands-Norge	102,6	104,6	101,6	102,0	103,2	103,4	103,8	103,8	105,2	105,3	106,3
Innenlandsk sluttanvendelse	103,0	105,5	101,9	102,4	103,6	104,3	104,7	104,9	106,3	106,6	106,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	103,0	105,5	102,0	102,6	103,6	104,0	104,5	105,1	105,9	106,5	107,5
Eksport i alt	101,9	100,6	97,8	100,6	103,4	106,1	103,8	101,4	99,1	97,8	94,9
Tradisjonelle varer	103,1	107,3	99,6	102,2	103,9	106,2	107,0	105,7	106,6	109,5	112,3
Samlet sluttanvendelse	102,7	104,0	100,7	101,8	103,5	104,8	104,4	103,8	104,1	103,8	103,0
Import i alt	102,5	106,8	99,3	101,3	103,8	106,0	105,7	105,7	107,6	109,3	109,4
Tradisjonelle varer	102,1	107,8	99,8	100,7	103,0	105,0	106,4	106,5	107,9	110,1	111,6
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	102,7	103,2	101,0	102,0	103,4	104,4	104,1	103,3	103,1	102,3	101,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	103,2	105,3	102,4	102,8	103,5	104,1	104,1	104,8	105,8	106,6	107,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert								
	2013	2014	13:1	13:2	13:3	13:4	14:1	14:2	14:3	14:4	15:1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,8	2,3	0,5	1,0	1,0	0,4	0,3	0,7	0,7	0,4	0,9
Konsum i offentlig forvaltning	3,9	2,8	1,9	-0,1	1,1	0,4	0,9	0,8	0,4	1,0	0,9
Bruttoinvestering i fast kapital	3,0	2,4	1,5	0,3	0,9	0,7	0,5	0,2	1,1	0,5	1,2
Fastlands-Norge	2,6	1,9	0,9	0,4	1,1	0,3	0,3	0,1	1,3	0,2	0,9
Innenlandsk sluttanvendelse	3,0	2,4	1,2	0,5	1,1	0,7	0,4	0,2	1,4	0,3	-0,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	3,0	2,4	1,0	0,6	1,0	0,4	0,5	0,6	0,7	0,5	0,9
Eksport i alt	1,9	-1,3	-1,3	2,9	2,8	2,6	-2,1	-2,4	-2,3	-1,3	-2,9
Tradisjonelle varer	3,1	4,1	0,6	2,6	1,6	2,2	0,8	-1,2	0,8	2,8	2,5
Samlet sluttanvendelse	2,7	1,3	0,5	1,2	1,6	1,2	-0,3	-0,6	0,3	-0,3	-0,8
Import i alt	2,5	4,2	-1,3	2,0	2,5	2,1	-0,3	-0,1	1,9	1,5	0,1
Tradisjonelle varer	2,1	5,5	-0,6	1,0	2,3	1,9	1,4	0,1	1,3	2,0	1,4
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2,7	0,4	1,0	0,9	1,4	1,0	-0,4	-0,8	-0,2	-0,8	-1,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,2	2,0	1,5	0,4	0,7	0,5	0,1	0,6	1,0	0,7	0,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.